

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK NACIONALNA SIGURNOST I DEMOKRATSKO DRUŠTVO
Magistarski studij (4+1)

**REGIONALNE DIMENZIJE VOJNO-ODBRAMBENE
SARADNJE BOSNE I HERCEGOVINE:
STANJE I PERSPEKTIVE**
- Magistarski rad -

Kandidatkinja:
Senka Zeljaja
Br. Indexa: 188-NS/20

Mentor:
Prof. Dr. sc. Mirza Smajić

Sarajevo, April, 2022. godine

SADRŽAJ

UVOD	5
1. TEORIJSKO–METODOLOŠKI OKVIR RADA	7
1.2. Teorijska osnova rada	7
1.3. Problem istraživanja	8
1.4. Predmet istraživanja	8
1.5. Ciljevi istraživanja	8
1.5.1. Društveni značaj i cilj teme istraživanja	8
1.6. Sistem hipoteza	9
1.6.1 Opšta odnosno generalna hipoteza (GH)	9
1.6.2. Pomoćne hipoteze	9
1.7. Način istraživanja	9
1.8. Vremenska odrednica istraživanja	10
2. FORMIRANJE JEDINSTVENOG ODBRAMBENOG SISTEMA BIH	11
2.1. Jedinstvene oružane snage Bosne i Hercegovine	11
2.2. Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine	15
2.3. Nadležnosti i struktura Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine	17
2.4. Nadležnosti i struktura Oružanih snaga Bosne i Hercegovine	19
3. TRENUTNO STANJE PO PITANJU MEĐUNARODNE I REGIONALNE VOJNO-ODBRAMBENE SARADNJE BOSNE I HERCEGOVINE	21
3.1. Vanjska politika Bosne i Hercegovine, trenutno stanje.....	21
3.2. Vojno-odbrambena međunarodna i regionalna saradnja Bosne i Hercegovine, trenutno stanje.....	24
3.3. Saradnja odbrambenog sistema Bosne i Hercegovine u regionalnim forumima i inicijativama i u multilateralnim organizacijama	32
3.4. Saradnja odbrambenog sistema Bosne i Hercegovine na bilateralnom planu	39
4. PERSPEKTIVE MEĐUNARODNE I REGIONALNE VOJNO-ODBRAMBENE SARADNJE BOSNE I HERCEGOVINE	44
4.1. Vanjska politika Bosne i Hercegovine, perspektive	44

4.2. Vojno-odbrambena međunarodna i regionalna saradnja Bosne i Hercegovine, perspektive	49
4.3. Buduća saradnja odbrambenog sistema Bosne i Hercegovine po bilateralnoj osnovi.....	51
5. ZAKLJUČAK	54
6. LITERATURA	55

UVOD

Od pada "Berlinskog zida" 1989. godine, pa do danas, na međunarodnoj sceni desile su se radikalne i istorijske promjene, što je dovelo i do određenih promjena rasporeda snaga na globalnom nivou. Svaka individua, društvena zajednica pa i država, teži ka sigurnosti, kao cilju koji je neophodan preduslov njihovog opstanka, odnosno preduslov za razvoj cjelokupnog društva i kreiranje adekvatnog okruženja. Dosadašnja istraživanja ukazuju da su sigurnosne institucije osnova svakog smislenog ljudskog postojanja u društvu, potrebe za razvojem i očuvanjem svog postojanja i boljeg funkcionisanja države.

Sigurnosnu, a svakako i vojno-odbrambenu situaciju u regionu, a i šire, neophodno je posmatrati u kontekstu globalnog okruženja i izazova koji su aktuelni, poput postojanja više ratnih žarišta koji nisu samo prijetnja međunarodnom miru već i uzrok daljih kriza. Ne treba zanemariti geostrateški položaj zemalja regiona, s obzirom da se nalazimo na važnim putevima između Evrope, Afrike i Azije što može biti iskorišteno za tranzit oružja, migranata, narkotika, kao i za tranzit terorističkih grupa i ilegalnih migracija.

U regionu su i dalje prisutne slijedeće sigurnosne prijetnje i izazovi: ekstremizam i radikalizam koji vodi u terorizam, nacionalna i religijska netrpeljivost, politička i ekonomska nestabilnost, ilegalna trgovina malim i lakim naoružanjem (eng. Small Arms and Light Weapons - SALW), korupcija i organizovani kriminal te sigurnosni izazovi i prijetnje koji se vežu za kibernetički (Cyber) prostor. Pored prisustva navedenih sigurnosnih prijetnji, na sigurnosno stanje u regionu u velikoj mjeri utiče i tekuća migrantska kriza koja sa sobom nosi određene sigurnosne izazove i trendove poput problema u identifikaciji migranata, povećani broj ilegalnih prelazaka granica, pojave zaraznih bolesti i slično.

Strukturu sigurnosnog sistema u Bosni i Hercegovini, čine svi elementi moći koji su državi na raspolaganju, a u cilju ostvarenja vitalnih strateških državnih ciljeva i interesa, u pogledu osiguranja mira, sigurnosti i prosperiteta svih građana Bosne i Hercegovine.

Za provođenje i praćenje, očuvanje i unapređenje ostvarivanja sigurnosnih ciljeva u skladu sa ustavnim uređenjem Bosne i Hercegovine i funkcionalnim nadležnostima, odgovorne su institucije zakonodavne i izvršne vlasti Bosne i Hercegovine. U ovom smislu, pored ostalih sigurnosnih institucija Bosne i Hercegovine, rad i djelovanje Ministarstva odbrane (MO) i Oružanih snaga (OS) Bosne i Hercegovine su svakako nezaobilazan faktor u borbi protiv sigurnosnih prijetnji i izazova današnjice.

Jačanje bilateralne saradnje sa strateškim partnerima u pogledu procjene regionalne vojno-odbrambene saradnje, predstavlja nezaobilazni dio dostizanja stabilnosti i sigurnosti Bosne i Hercegovine kao aktivnog međunarodnog aktera. Bosna i Hercegovina je opredjeljena za uspostavu i unapređenje bilateralnih i multilateralnih odnosa u oblasti odbrane, sa svim zainteresovanim zemljama, na načelima uzajmnog uvažavanja i saradnje. U cilju unaprjeđenja sigurnosti naše zemlje, a svakako i regiona u cjelini, Bosna i Hercegovina će svoju ulogu i značaj u regionalnoj saradnji bazirati na nekoliko osnova. Prvenstveno, razvojem intenzivnih i svestranih bilateralnih odnosa sa svim zemljama regije, a posebno sa susjedima. Takođe kroz napore da Sarajevo postane stalno sjedište Pakta za stabilnost Jugoistočne Evrope, a svakako i pokretanjem inicijativa u procesu provođenja Sporazuma o regionalnoj kontroli naoružanja, jačanjem mjera izgradnje povjerenja na regionalnom nivou, kao i dosljednom implementacijom Sporazuma o subregionalnoj kontroli naoružanja.

Navedeno takođe podrazumjeva nastojanja za daljnje unaprjeđenje saradnje sa zemljama sa kojima Bosna i Hercegovina već ima visok stepen međusobne saradnje, kao i sa zemljama za koje postoje pretpostavke za dostizanje saradnje strateškog karaktera. Bosna i Hercegovina će kroz intenzivirani politički dijalog, težiti daljnjem razvijanju saradnje u svim značajnim područjima, poput privrede, ekonomije, sigurnosti, kulture, obrazovanja, informacionog, kulturno-istraživačkog, tehnološko-razvojnog rada, sporta i ostalih oblika saradnje.

1. TEORIJSKO – METODOLOŠKI OKVIR RADA

Sama tema rada jeste vojno-odbrambena saradnja Bosne i Hercegovine i njene perspektive. Bosna i Hercegovina se opredjelila za pridruživanje evropskim i evroatlantskim asocijacijama i pružanje punog doprinosa razvoju sistema kolektivne sigurnosti. Ovo opredjeljenje je utemeljeno na uvjerenju o zajedničkim interesima i izazovima, uvjerenju da se stabilnost i sigurnost za Bosnu i Hercegovinu, unutar evroatlantskog područja može ostvariti samo kroz saradnju i zajedničko djelovanje. Cilj je izgradnja državne dimenzije odbrane i odbrambenog identiteta Bosne i Hercegovine.

Opšta sigurnost, mir i stabilnost preduslov su i nužan ambijent za dobrobit funkcionisanje svakog društva. Osnovna razmatranja, procjene i analize sigurnosnih rizika i izazova sadržana su u stratejskim dokumentima - Sigurnosnoj i Odbrambenoj politici Bosne i Hercegovine.

1. 2. Teorijska osnova rada

Suštinski cilj reforme odbrambenog sistema je uspostava i jačanje državnih institucija koje bi djelovale kao vrhovni autoritet u pitanjima vezanim za odbranu. Zbog toga su određene aktivnosti i bile usredotočene na povećanje ovlaštenja Predsjedništva Bosne i Hercegovine, kao vrhovnog komandanta Oružanih snaga Bosne i Hercegovine; Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, kako bi obavljala funkciju djelotvorne demokratske kontrole nad oružanim snagama, te uspostava državnih institucija u oblasti odbrane, sposobnih za izvršavanje i podržavanje funkcije komande i kontrole nad Oružanim snagama, koju ima Predsjedništvo Bosne i Hercegovine.

Promjenama u ustavima entiteta i donošenjem novih zakona u toku 2003. i 2004. godine, omogućena je izgradnja jedinstvene odbrambene strukture Bosne i Hercegovine sa odgovarajućom podjelom odgovornosti između države i entiteta, te uspostava mehanizama za djelotvornu komandu i kontrolu Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, kao i poboljšanje vojne interoperabilnosti, demokratskog nadzora i transparentnosti.

S toga je teorijska osnova mog rada vojno – odbrambene saradnje BiH sa zemljama u regiji, njihova implementacija i povezanosti, te uloga međunarodnih partnera u realizaciji navedenih odnosa i stvaranju vojne saradnje na Balkanu.

1.3. Problem istraživanja

Opšta sigurnost, mir i stabilnost preduslov su i nužan ambijent za dobrobit i funkcionisanje svakog društva. U proteklim godinama, ostvaren je značajan napredak i vidno poboljšanje sigurnosnog okruženja na Balkanu. Vlade zemalja u regiji izabrane su na demokratski način, neke od tih zemalja već su članice NATO-a (North Atlantic Treaty), ili PfP-ija (Partnership for Peace). Ovim radom nastojat ćemo dokazati važnost postojanja kako međunarodne tako i regionalne bilateralne i multilateralne vojno-odbrambene saradnje.

1.4. Predmet istraživanja

Predmet ovog istraživanja predstavljaju perspektive vojno-odbrambene saradnje sa zemljama u regionu, kao i postojeće stanje, mehanizmi i kontinuitet u ovom području međusobnih interesa i saradnje, a u cilju prosperiteta i napretka odbrambenog sektora u Bosni i Hercegovini.

1.5. Ciljevi istraživanja

Opšti cilj istraživanja je analiza uloge i značaja regionalne saradnje u polju odbrane između Bosne i Hercegovine i zemalja u regionu, sa svim benefitima koje ovaj process sa sobom nosi, kako za stanovništvo tako i za institucije u Bosni i Hercegovini.

1.5.1. Društveni značaj i cilj teme istraživanja

Istraživanjem će se nastojati pokazati šta je to što se postiže regionalnom odbrambenom saradnjom zemalja regije i BiH, i da li ova saradnja može doprinjeti razvoju regije odnosno države u cjelini te na taj način doprinjeti ulasku u Evropsku Uniju i druge međunarodne organizacije kao

što je NATO, te da se javnost upozna sa bosanskohercegovačkom saradnjom sa zemljama regiona kada su u pitanju vojno-odbrambene aktivnosti i razmjene iskustava i poboljšanja međudržavnih saradnji na području Balkana.

1.6. Sistem hipoteza

1.6.1. Opšta odnosno generalna hipoteza (GH)

(GH): Regionalna vojno-odbrambena saradnja jača kapacitete i demokratsku konsolidaciju kroz podršku zemalja partnera, zemalja u region te fondova NATO-a kao i Evropske Unije.

1.6.2. Pomoćne hipoteze

PH1: Vojno-odbrambena saradnja sa regionom, kao i sa NATO-om, te potencijalne Evropske i euroatlanske integracije, procesi su koji mogu donjeti višestruke koristi na odbrambenom, ekonomskom, političkom, institucionalnom i socijalno-kulturološkom nivou.

PH2: Iskustva i primjeri vojno-odbrambene regionalne saradnje pokazuju da ona doprinosi konkurentnosti i održivom razvoju odbrambenog i uopšte sigurnosnog sektora Bosne i Hercegovine i regije.

PH3: Država Bosna i Hercegovina organizuje, razvija i održava vojnu sposobnost i spremnost Oružanih snaga Bosne i Hercegovine.

1.7. Način istraživanja

Metode istraživanja koje će se koristiti pri izradi ovog rada uobičajene su metode koje se primjenjuju u društvenim naukama, a pomoću kojih će se omogućiti postupak obrade rezultata istraživanja. Osnovni sekundarni izvori podataka uključuju stranu i domaću stručnu literaturu: knjige, naučne časopise iz područja vojno-odbrambene saradnje, baze podataka, te internet. Tokom obrade pretpostavljenog predmeta, a u skladu sa kriterijima istraživanja, koristit će se slijedeće naučno-istraživačke metode:

Deskripcija: Kada ne bude potrebe za detaljnim objašnjavanjem, odnosno dubljim uzročno-posljedičnim tumačenjem nekih aspekata predmeta istraživanja, koristit će se metoda deskripcije, gdje će se teme samo korektno opisati, u skladu sa teorijskim (naučnim i stručnim) spoznajama iz domaće i strane literature;

Analiza: U svrhu boljeg razumjevanja složenih aspekata istraživanja, neke će se pojave raščlaniti do razine nužnih sastavnica i pojedinosti, posebno u dijelu interpretacije vlastitih iskustava i rezultata nekih empirijskih istraživanja;

Komparacija: Uporediti će se odbrambeni sektor prije i poslije provedene reforme, odnosno prije i poslije 2006. godine.

Sinteza: Suprotno, u svrhu kvalitetnijeg zaključivanja o uzajamnoj vezi pojedinih dijelova u sklopu složenijih pojava, koristit će se i metoda sastavljanja dijelova u logične i ciljevima rada primjerene cjeline.

Dedukcija i indukcija: Raščlanjajući pojave na njihove dijelove te sastavljajući dijelove u logičnu cjelinu, a u svrhu izvođenja zaključaka od opštih sudova na pojedinačne ili druge sudove te izvođenja zaključaka od pojedinačnih sudova na zajednički nazivnik, takođe će se koristiti metoda dedukcije i indukcije.

1.8. Vremenska odrednica istraživanja

Istraživanje će obuhvatiti period od formiranja jedinstvenog odbrambenog sistema Bosne i Hercegovine, u skladu sa Zakonom o odbrani od 01.01.2006. godine, pa do danas.

2. FORMIRANJE JEDINSTVENOG ODBRAMBENOG SISTEMA BIH

2.1. Jedinstvene oružane snage Bosne i Hercegovine

Jedinstvene oružane snage Bosne i Hercegovine (OS BiH)¹ su osnova državnog dimenzionisanja sistema sigurnosti i uspostavljene su 01.01.2006. godine, nakon provedene reforme odbrambenog sistema i prenosa nadležnosti u oblasti odbrane sa entitetskih na državni nivo².

Svrha i cilj odbrambenih i sigurnosnih struktura, kako je to autor Beridan naveo u svojoj knjizi, je slijedeća: “U cilju izvršavanja funkcija vanjske i unutrašnje sigurnosti, države formiraju odgovarajuće organe, agencije ili direkcije koje se popunjavaju odgovarajućim kadrovima, opremaju, školuju i obučavaju za izvršavanje specifičnih zadataka zbog kojih su formirane. Ti organi i agencije su zapravo “produžena ruka” zakonodavne, izvršne i sudske vlasti svake države, specijalizovani za izvršavanje spektra funkcija koje podrazumijeva sistem nacionalne sigurnosti, kao što su:

- Oružane snage;
- Policije za izvršavanje različitih funkcija;
- Agencije;
- Direkcije;
- Inspekcijski organi;
- Pravosudni organi i
- drugi organi u sistemu sigurnosti.

U skladu sa svojim političkim sistemom, politikom u oblasti sigurnosti i njenim elementima, tradicijom, unutrašnjim i vanjskim prijetnjama po nacionalnu sigurnost, države

¹ Oružane snage Bosne i Hercegovine službeni je naziv za vojsku Bosne i Hercegovine

² “Oružane snage Bosne i Hercegovine formirane su iz sastava entitetskih vojski – Vojske Republike Srpske i Vojske Federacije BiH koja je bila sastavljena od Hrvatskog vijeća odbrane i Armije BiH” Izvor: https://hr.wikipedia.org/wiki/Oru%C5%BEane_snage_Bosne_i_Hercegovine

odlučuju o veličini tih organa i organizacija, nivou budžetskih sredstava za njihovo funkcionisanje, definišu njihovu upotrebu u miru i u ratu i rukovođenje i upravljanje njima od najvišeg do najnižeg nivoa.”³

Znajući navedeno, svakako je uspostava demokratske civilne kontrole i nadzora nad sigurnosnim sektorom, kao i njegova integracija i konsolidacija jedan od osnovnih uslova za uspješno upravljanje državom u postkonfliktnom kontekstu. Uopšteno gledajući, sama reforma oružanih snaga u BiH je bila težak i osjetljiv zadatak. Proces reforme sigurnosnog sektora u Bosni i Hercegovini, u poređenju sa drugim zemljama iz regije, bio je jedinstven po mnogo čemu, gdje je prvenstveno, međunarodna zajednica odigrala veoma bitnu ulogu tokom ovog procesa. Tokom reformskih procesa uspostavljanje sigurnosnih agencija na državnom nivou automatski je značilo da entitetske moraju biti ukinute. Kao što znamo, prenos nadležnosti sa nivoa entiteta na državni nivo ipak je uspješno okončan, sa izuzetkom policije koja je još uvijek decentralizovana. Bitan dio ukupne političke, ekonomske, društvene i institucionalne transformacije državnih struktura je upravo proces reforme sigurnosnog sektora. Pokazatelj uspješne transformacije je primjena kvalitetno struktuisanog demokratskog nadzora nad cjelokupnim sigurnosnim sektorom, koji se sastoji od državnih i nedržavnih aktera uključenih u proces obezbjeđivanja nacionalne sigurnosti.

U periodu kada se navedena reforma planirala, a po riječima autora brošure *Destinacija NATO: Reforma odbrane u Bosni i Hercegovini 2003-2013* istaknuto je između ostalog i slijedeće: “Nekako istovremeno su se pojavili i jaki finansijski argumenti za reformu odbrane jer je postalo očito da su prenapuhane i neefikasne entitetske strukture odbrane preveliko opterećenje za ograničene resurse entiteta. Štaviše, to opterećenje je dodatno pogoršano nesavjesnom upotrebom i zloupotrebom resursa izdvojenih za odbranu. Revizija koja je 2001. godine urađena, uglavnom na zahtjev OSCE-a, a koju su sponzorisle Sjedinjene Američke Države, Velika Britanija, Švajcarska i Njemačka, otkrila je da je u 2000. godini FBiH potrošila preko 10% svog BDP-a na odbranu, od čega je većina bila skrivena pod drugim budžetskim stavkama, kao i činjenicu da bi njen zvanični budžet za odbranu mogao pokriti troškove za samo 8 000 od 24 000 stalno

³ Beridan, Izet, *Politika i sigurnost*, Sarajevo 2008., str. 99.

zaposlenih vojnika Vojske Federacije. Revizija urađena u RS dala je slične rezultate: izdvajanje za odbranu u iznosu od 7% BDP-a, dosta skrivenih troškova i zvanični entitetski budžet za odbranu dovoljan za plaćanje oko 6 666 od 10 000 stalno zaposlenih vojnika VRS-a. Posljedica revizije, nakon relevantnih sugestija i pritiska međunarodne zajednice, bila je smanjivanje entitetskih vojski. Godine 2002., VF i VRS su smanjene na 13 200, odnosno 8 200 vojnika, što je iznosilo smanjenje od 37%.⁴

Svakako da prenos nadležnosti sa entiteskog na državni nivo nije bio potpuno dobrovoljan proces, pogotovo kada je riječ o reformi vojske. Snažan pritisak međunarodne zajednice rezultirao je usvajanjem zakona potrebnih za reformu odbrane, kao i za formiranje jedinstvene vojne sile. Slična situacija je i u obavještajnoj reformi, te u reformi poreskog i carinskog sistema.

Međutim, “Kada govorimo o reformi odbrane u Bosni i Hercegovini, možemo reći da je to jedna od najuspješnije provedenih reformi nakon rata. Po uspostavljanju mira, Bosna i Hercegovina je imala tri potpuno odvojene vojske, koje su do tada bile u sukobu jedna sa drugom. Danas su Oružane snage Bosne i Hercegovine ujedinjene pod jedinstvenim lancem komande i podređene civilnim vlastima, sa Predsjedništvom Bosne i Hercegovine kao vrhovnim komadantom.”⁵

Nakon uspostave jedinstvanih Oružanih snaga na nivou Bosne i Hercegovine, prenos nadležnosti u pitanjima odbrane i sigurnosti sa entiteta na državne vlasti je nastavljen, osim kada je riječ o policijskim strukturama. Uspostavljene su parlamentarne komisije za nadzor nad sigurnosnim sektorom kao i drugi oblici demokratske kontrole, a samim tim i snažnija demokratska kontrola nad ovim sektorom. Sa ciljem da doprinesu ovim nastojanjima tokom 2003. i 2004. godine uspostavljne su dvije parlamentarne komisije: Zajednička komisija za sigurnost i odbranu i Zajednička sigurnosno-obavještajna komisija za nadzor nad radom Obavještajno-sigurnosne agencije (OSA) Bosne i Hercegovine.

⁴ Maxwell, Rohan / Olsen, Andreas, John, Destinacija NATO: Reforma odbrane u Bosni i Hercegovini 2003-2013, Sarajevo 2013, str 35.

⁵ Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine, Član 11.

U istom periodu, uspostavljena su i dva nova ministarstva u Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, Ministarstvo odbrane i Ministarstvo sigurnosti. Oba ministarstava imaju nadležnosti po pitanjima sigurnosti što je veoma važno za buduću regionalnu i međunarodnu saradnju iz ovih oblasti . Druge institucije uspostavljene su da nadoknade propuste sadržane u Ustavu. Znamo da je uspostavljanje Granične policije (GP) Bosne i Hercegovine u 2001. godini (prvobitno nazvana Državna granična služba - DGS), predstavljalo odgovor na pitanje zaštite i kontrole međunarodnih granica koje je ranije bilo u nadležnosti entitetskih i kantonalnih ministarstava unutrašnjih poslova. Nakon uspostavljanja državnog Suda i Tužilaštva u 2001. godini, uočena je potreba da se uspostavi policijska agencija na državnom nivou, što je dalje vodilo ka uspostavljanju Državne agencije za istrage i zaštitu Bosne i Hercegovine (SIPA – State Investigation and Protection Agency) u 2002. godini.

Integracija poreskog i carinskog sistema, uspostavljena kao državna Uprava za indirektno oporezivanje, dala je značajan doprinos poboljšanom nadzoru nad indirektnim porezima, kao i nad ukupnim nacionalnim prihodima.

Dalji proces integracije BiH u euro-atlanske sigurnosne strukture nedvosmisleno je pokazao da bi ustavne odredbe o sigurnosnom sektoru trebale biti izmjenjene. Jedan član Ustava omogućava državnom nivou Bosne i Hercegovine da preuzme nadležnosti od strane entiteta u domenama u kojima entiteti postignu konsensus i sporazum (Ustav BiH, Član III 5.a), ostavljajući time mogućnost entitetskim parlamentima da prebace ovlasti nad sigurnosnim sektorom na državni nivo. Kao rezultat primjene ovog člana Ustava, sigurnosni sektor je centralizovan i sada je u punoj nadležnosti vlasti na državnom nivou, sa izuzetkom policije, koja je još uvijek u nadležnosti entiteta. Samim donošenjem kao i implementacijom Zakona o odbrani BiH, država Bosna i Hercegovina je postala odgovorna za osiguranje transparentne, demokratske i civilne kontrole nad Oružanim snagama BiH.

U svrhu jasnije slike o funkcionisanju odbrambenog sektora u BiH, neophodno je istaći i činjenicu da vrhovnu komandu i kontrolu nad Oružanim snagama BiH ima Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, koje sve odluke donosi konsenzusom. Lanac komandovanja i kontrole nastavlja se do ministra odbrane BiH, te se dalje, na niže nivoe spušta do načelnika Zajedničkog štaba Oružanih

snaga BiH, te komandanta Operativne komande i komandanta Komande za podršku, sve do podređenih komandanata komandi i jedinica Oružanih snaga BiH.

“Kao prvo, i to ne samo zato što je očigledno uspješna, zaključujemo da su reforma odbrane i PfP bili pravi izbor za BiH. Alternative su bile da se zadrže dvije entitetske vojske, koje bi, osim nepovoljnih ekonomskih posljedica, i dalje držale BiH podalje od bilo kakvog izgleda za članstvo u NATO-u, a samim time i dugoročno od izgleda za članstvo u EU, ili pak potpuna demilitarizacija. Demilitarizacija nije održiva opcija za zemlju koja ima legitimne sigurnosne potrebe i koja želi da igra ulogu u regionalnim i međunarodnim organizacijama u skladu sa svojim resursima. Stoga BiH ima potrebu za efikasnim oružanim snagama, a reforma odbrane i PfP su bili i jesu najbolji način da se takve snage i razviju.”⁶

2.2. Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine

Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine “reguliše jedinstveni odbrambeni sistem Bosne i Hercegovine, uspostavlja i definiše lanac komandovanja i uloga svih elemenata kako bi Bosna i Hercegovine imala pun kapacitet u civilnom nadzoru i zaštiti suvereniteta i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine”⁷.

“Zakon utvrđuje prava, dužnosti i postupke institucija Bosne i Hercegovine, Oružanih snaga Bosne i Hercegovine i entitetskih organa za odbranu suvereniteta i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine, političke nezavisnosti i međunarodnog subjektiviteta Bosne i Hercegovine kao i pružanje pomoći civilnim vlastima.”⁸

U Zakonu o obrani BiH, u odjeljku A, gdje se govori o nadležnostima Bosne i Hercegovine, između ostalog se navode i Ciljevi, te glase: “Bosna i Hercegovina organizuje, razvija i održava vojni kapacitet i spremnost Oružanih snaga radi:

⁶ Maxwell, Rohan / Olsen, Andreas, John, Destinacija NATO: Reforma odbrane u Bosni I Hercegovini 2003-2013, Sarajevo 2013, str 129.

⁷ Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 43, od 29.12.2003. godine)

⁸ Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine, član 1.

- osiguranja suvereniteta, teritorijalne cjelovitosti, političke nezavisnosti i međunarodnog subjektiviteta Bosne i Hercegovine,
- unapređenja ciljeva vanjske politike Bosne i Hercegovine,
- ispunjavanja međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine,
- zaštite državljana Bosne i Hercegovine.⁹

Kada se govori o Civilnoj kontroli, jasno je navedeno da “Bosna i Hercegovina osigurava transparentnu, demokratsku i civilnu kontrolu nad Oružanim snagama.”¹⁰

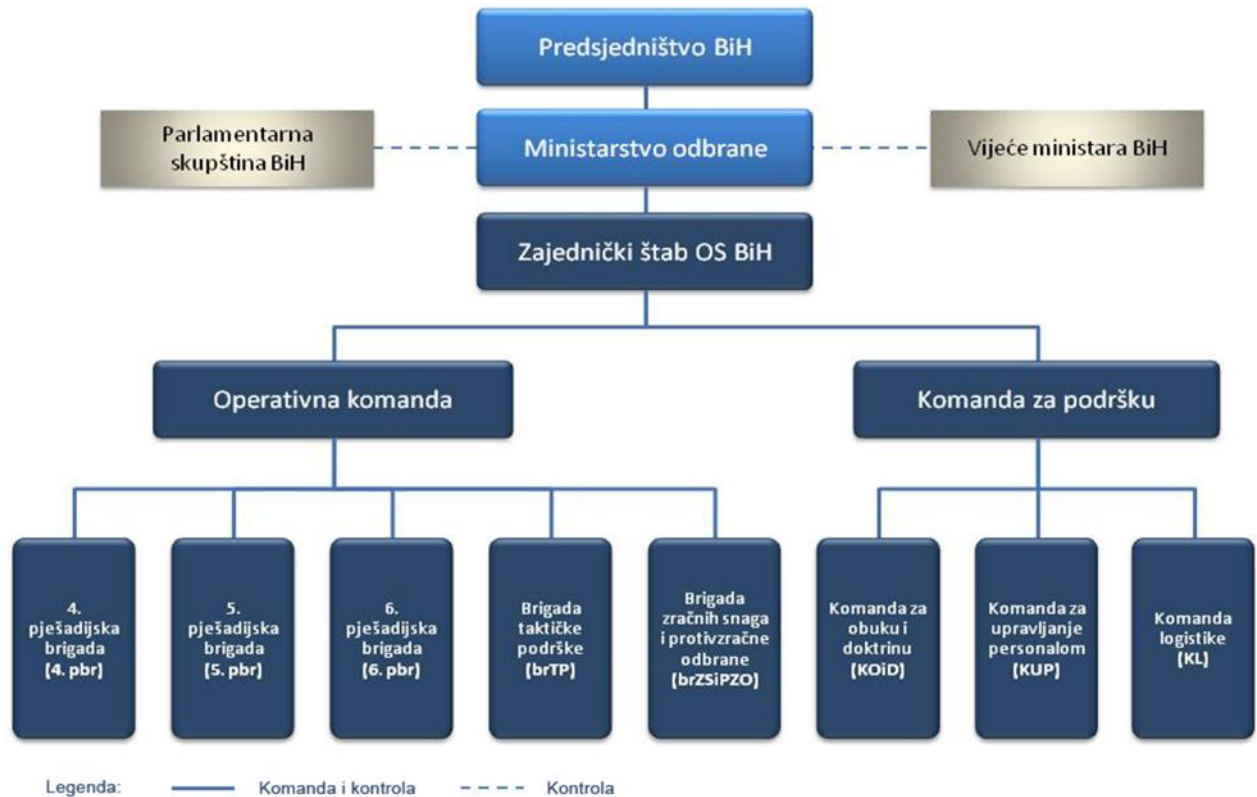
Svakako teza autora Beridana jasno ukazuje da su Oružane snage “po mnogo čemu specifična institucija u državi. Najčešće su najveći potrošači državnoga budžeta. Zahtjevne su naprosto i iz razloga što su im neophodni zasebni prostori u državi za njihov smještaj, za razmještanje njihovih borbenih i drugih sredstava, prostori za obučavanje, specifične putne komunikacije (za mirnodopske i za ratne uslove), zasebni sistemi veza itd. Njihova specifičnost i složenost proizilazi i iz zahtjeva sigurnosne politike i vojne strategije države, zahtjeva koji im nalažu sposobnost djelovanja na svakome mjestu i prostoru koji je odredila priroda: na vodi i pod vodom, na kopnu i u zraku, te u svim vremenskim uslovima. Upravo je prirodni ambijent u kojemu se oružene snage obučavaju za borbeno djelovanje presudan za njihovu unutrašnju organizaciju i ustrojstvo.”¹¹, te je za budući razvoj odbrambene strukture neophodna saradnja sa međunarodnim partnerima, dobra komunikacija sa susjednim zemljama kao i razmjena iskustava koji su neophodni za usavršavanje.

⁹ Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine, član 6.

¹⁰ Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine, član 7.

¹¹ Beridan, Izet, Politika i sigurnost, Sarajevo, 2008, str. 108.

2.3. Nadležnosti i struktura Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine

Shema.1. Odbrebnena struktura¹²

Kako je već predhodno navedeno, lanac komandovanja i kontrole nad Oružanim snagama počinje od Predsjedništva Bosne i Hercegovine do ministra odbrane Bosne i Hercegovine, te preko načelnika Zajedničkog štaba Oružanih snaga, komandanata Operativne komande Oružanih snaga i Komande za podršku Oružanih snaga do komandanata podređenih komandi i jedinica.

¹² http://www.mod.gov.ba/o_nama/Odbrambena_struktura/?id=21715

“Nadležnosti Ministarstva odbrane BiH su¹³:

- stvaranje i održavanje odbrambenog kapaciteta kako bi se osigurala zaštita suvereniteta, teritorijalnog integriteta, političke nezavisnosti i međunarodnog subjektiviteta Bosne i Hercegovine,
- zastupanje Bosne i Hercegovine u međunarodnim odnosima vezanim za pitanje odbrane,
- nadzor nad svim subjektima Oružanih snaga Bosne i Hercegovine,
- izradu, pregled i ažuriranje odbrambene politike Bosne i Hercegovine koju odobrava Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, a usvaja Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine,
- izradu i odobravanje politika i propisa u pogledu organizacije, administracije, obuke, opremanja i upotrebe Oružanih snaga Bosne i Hercegovine,
- osiguravanje da Bosna i Hercegovina poštuje međunarodne obaveze vezane za pitanja odbrane,
- aktiviranje jedinica rezervnog sastava za sve operacije, izuzev planirane obuke,
- razmještaj ili upotrebu bilo kojeg dijela Oružanih snaga izvan Bosne i Hercegovine za sve operacije ili aktivnosti obuke,
- izdavanje instrukcija načelniku Zajedničkog štaba Bosne i Hercegovine za upotrebu ili razmiještanje jedinica Oružanih snaga unutar Bosne i Hercegovine za potrebe koje nisu obuka,
- uspostavu postupka za odobravanje vojne pomoći civilnim vlastima u slučaju prirodnih katastrofa i nesreća, po ovlaštenjima datim od Predsjedništva Bosne i Hercegovine,
- ustanovljavanje postupka koji osigurava transparentnost funkcija Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine i
- ostale zakonske nadležnosti.”¹⁴

¹³ Odluka Predsjedništva Bosne i Hercegovine o organizaciji i radu institucija odbrane Bosne i Hercegovine, objavljena u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, broj 4/04, 03. mart 2004. godine.

¹⁴ <http://www.mod.gov.ba/MO BiH/nadleznosti/?id=21756>

2.4. Nadležnosti i struktura Oružanih snaga Bosne i Hercegovine

Oružane snage sastoje se od profesionalnog vojnog osoblja, pripadnika rezervnog sastava koji su angažovani u vojnu službu, civilnih lica i kadeta.¹⁵

Dan Oružanih snaga je 1. decembar, kao dan donošenja Odluke o formiranju Oružanih snaga Bosne i Hercegovine 2003. godine.¹⁶

Zajednički štab Oružanih snaga BiH je stručni organ potčinjen ministru odbrane. Na čelu Zajedničkog štaba Oružanih snaga BiH je načelnik Zajedničkog štaba Oružanih snaga koji ima dva zamjenika. Zajednički štab Oružanih snaga u svom sastavu ima: **operacije** sa tri uprave i verifikacijskim centrom, **resurse** sa četiri uprave, odjeljenje za podršku, ured za vojnu policiju i Dom Oružanih snaga.¹⁷ Zajedničkom štabu podređene su **Operativna komanda i Komanda za podršku**.

Operativna komanda u svom sastavu ima tri pješadijske brigade (Banja Luka, Čapljina i Tuzla) koje u svom sastavu imaju po tri pješadijska bataljona, jedan artiljerijski bataljon, izviđačku četvu, vod vojne policije i vod veze.

Brigadu taktičke podrške (Sarajevo) koja u svom sastavu ima bataljon veze, inženjerijski bataljon, vojno-obavještajni bataljon, deminerski bataljon, bataljon vojne policije, oklopni bataljon, četvu ABHO i vod veze.

Brigadu zračnih snaga i protivzračne odbrane (Banja Luka) čine 2 helikopterska skvadrona, bataljon letačke podrške, bataljon protivzračne odbrane, bataljon zračnog osmatranja i javljanja i avijacijsku eskadrilu.

Komanda za podršku u svom sastavu ima tri komande i to: Komandu za upravljanje personalom (Banja Luka), Komandu za obuku i doktrinu (Travnik) i Komandu logistike (Doboj).

¹⁵ Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine, član 33.

¹⁶ Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine, član 34.

¹⁷ http://os.mod.gov.ba/o-oruzanim-snagama-bih/struktura/Default.aspx?id=49&langTag=bs_BA&template_id=181&pageIndex=1

Sama reforma odbrambenog sektora u Bosni i Hercegovini kretala se ka ciljevima koji su usmjereni ka ostvarivanju uslova koji su potrebni za ulazak Bosne i Hercegovine u evropske odbrambene strukture, kao i pružanja značajnijeg doprinosa regionalnoj stabilnosti, o čemu će kasnije biti govora u ovom radu. Veoma važan aspekt je svakako bio i osposobljavanje i učešće u međunarodnim mirovnim operacijama.

“Međunarodna sigurnost je pojam čija obilježja sežu u domen politike, prava, istorijskih sjećanja, kulture, samim time u domen moralnog i tradicionalnog kao paradigmi razvoja kultura i civilizacija. U tom kontekstu Tatalović primjećuje da međunarodna sigurnost “nije prosti zbroj nacionalnih sigurnosti država kao najvažnijih sastavnih dijelova međunarodne zajednice..., ona podrazumijeva usvajanje određenih vrijednosti i u međunarodnim odnosima i odnosima u državi”. U analizi stajališta o međunarodnoj sigurnosti koja pretenduju ka definiciji, ovaj autor navodi kako im je “zajedničko da je u njihovom središtu sigurnost međunarodnog poretka”, zapravo da međunarodna sigurnost podrazumijeva “stanje u svijetu u kojem države i narodi mogu bez rata i drugih sukoba opasnih po svjetski mir i slobodu, nezavisnost i teritorijalni integritet država, usmjeravati svoj razvoj i ostvarivati međunarodne političke, privredne, kulturne druge odnose”. Međunarodnoj, svjetskoj sigurnosti bi odgovarao svjetski sigurnosni sistem, kojega bi po mišljenju pojedinih autora činila tri nivoa: (a) nacionalni sistemi država, (b) multinacionalni, i (c) internacionalni nivo, kao integracijski i kooperacijski sigurnosni sistem na svjetskom nivou. Na međunarodnoj sceni egzistiraju: Ujedinjene nacije, NATO, Evropska unija, Vijeće Evrope i OSCE, organizacije koje svaka u svome domenu djeluju na polju regionalne saradnje i svjetske sigurnosti. U kojoj mjeri uistinu postoji sistem svjetske sigurnosti, u kojem smjeru će se ovaj sistem graditi, koji će njegovi rezultati biti evidentni, jesu pitanja za sigurnosne studije, ali i pitanja na koja će odgovore dati buduća istorijska događanja.”¹⁸

¹⁸ Beridan, Izet, Politika i sigurnost, Sarajevo, 2008, str. 160.

3. TRENUTNO STANJE PO PITANJU MEĐUNARODNE I REGIONALNE VOJNO-ODBRAMBENE SARADNJE BOSNE I HERCEGOVINE

3.1. Vanjska politika Bosne i Hercegovine, trenutno stanje

Kada govorimo o međunarodnoj i regionalnoj vojno-odbrambenoj saradnji, moramo prvenstveno elaborirati vanjsku politiku države Bosne i Hercegovine, jer se na osnovu nje i zasniva sama vanjska politika u odbrambenim strukturama. S tim u vezi, osnove odbrambenog planiranja su Ustav BiH, zakoni i propisi BiH, dokumenti sistema odbrane BiH, NATO dokumenti i dokumenti drugih međunarodnih organizacija kojima je BiH pristupila ili pokrenula postupak pristupanja.

U Smjernicama za odbrambeno planiranje Ministarstva odbrane BiH navedeno je da "...uz strateška državna uputstva, ciljeve i opredjeljenja u oblasti sigurnosti i odbrane, proces odbrambenog planiranja treba biti zasnovan na rezultatima analize vojnopoličkog okruženja, državnim potrebama i mogućnostima, te raspoloživim resursima institucija odbrane. U okviru ovog procesa neophodno je ispuniti preuzete međunarodne obaveze koje proizlaze iz NATO integracijskog procesa i NATO procesa odbrambenog planiranja, obaveze po osnovu članstva BiH u Organizaciji Ujedinjenih nacija (UN) i Organizaciji za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE), te obaveze na osnovu strateškog opredjeljenja BiH za članstvo u Evropskoj uniji (EU). Između ostalog, obaveze BiH u okviru EU integracijskog procesa se ogledaju u prihvatanju mehanizama i ispunjavanju ciljeva Zajedničke vanjske i sigurnosne politike EU (CFSP) i Zajedničke sigurnosne i odbrambene politike EU (CSDP)."¹⁹

Takođe znamo da se "Vođenje vanjske politike Bosne i Hercegovine temelji na članu V Ustava Bosne i Hercegovine i, u skladu s istim članom, u nadležnosti je Predsjedništva Bosne i Hercegovine. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, u svojoj ustavnoj nadležnosti, ima

¹⁹ <http://mod.gov.ba/slike2014/02.28.20. Smjernice%20za%20odbrambeno%20planiranje.pdf>

predstavljanje Bosne i Hercegovine u međunarodnim i evropskim organizacijama i institucijama, traženje članstva u onim međunarodnim organizacijama i institucijama u kojima Bosna i Hercegovina nije član, te vođenje pregovora za zaključivanje međunarodnih sporazuma u ime Bosne i Hercegovine, otkazivanje i, uz saglasnost Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, ratifikovanje takvih sporazuma.”²⁰

Godine 2003. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine je donijelo dokument pod nazivom „Opšti pravci i prioriteti za provođenje vanjske politike Bosne i Hercegovine“. Međutim, od tada do danas je došlo do značajnih političkih, ekonomskih i društvenih promjena, kako u samoj Bosni i Hercegovini, tako i na međunarodnom planu. Pri donošenju Strategije vanjske politike Bosne i Hercegovine 2018. godine, bilo je potrebno da neke od globalnih, regionalnih i unutrašnjih promjena kao što su: privredna nestabilnost; posljedice tzv. Arapskog proljeća; rastući problem terorizma i radikalizma u svijetu; izbjeglička kriza; zahlađenje odnosa zapadnih sila i Ruske Federacije; pogoršani odnosi u regionu Perzijski zaljev; ekonomski i politički rast Narodne Republike Kine te jačanje i drugih zemalja u razvoju; izazovi sa kojima se susreće Evropska unija; izlazak Ujedinjenog Kraljevstva iz Evropske unije; ulazak Republike Hrvatske u Evropsku uniju, dobijanje kandidatskog statusa zemalja u susjedstvu; potencijalni ulazak Crne Gore i Republike Sjeverne Makedonije u NATO; napredak Bosne i Hercegovine na putu evropskih integracija i unapređenje strukturalne saradnje sa NATO-om, vanjska politika Bosne i Hercegovine uzme u obzir, što je i učinjeno.

Prema odredbama Zakona o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine, Ministarstvo vanjskih poslova BiH, prema smjernicama Predsjedništva Bosne i Hercegovine, nadležno je za provođenje utvrđene vanjske politike Bosne i Hercegovine. Međutim, u provođenju vanjske politike BiH, u okviru svojih ustavnih i zakonskih nadležnosti, učestvuju i druge institucije i organizacije, a svakako i Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine.

²⁰ Strategija vanjske politike Bosne i Hercegovine 2018. Broj: 01-50-1-936-27-1/18, Sarajevo, Predsjedništvo BiH.

Važno je navesti da su u Strategiji vanjske politike Bosne i Hercegovine 2018 definisani stubovi vanjske politike BiH, gdje je navedeno: “**Stubovi vanjske politike Bosne i Hercegovine** su strateški pravci djelovanja vanjske politike Bosne i Hercegovine na osnovu navedenih načela i institucionalnog uređenja, a u okviru kojih će se raditi na ostvarivanju prioriteta i ciljeva.

Na osnovu globalnih, regionalnih i lokalnih promjena te na osnovu analize trenutne pozicije Bosne i Hercegovine u Evropi i svijetu, kao i na osnovu političkog konsenzusa o budućnosti Bosne i Hercegovine u međunarodnim odnosima, stubovi vanjske politike Bosne i Hercegovine su sljedeći:

- a) sigurnost i stabilnost,
- b) ekonomski prosperitet,
- c) zaštita interesa državljana Bosne i Hercegovine u inostranstvu i međunarodnopravna saradnja,
- d) promocija Bosne i Hercegovine u svijetu.”²¹

“Sigurnost se danas proučava sa individualnog, nacionalnog, regionalnog, međunarodnog i globalnog nivoa. S tim u vezi sigurnost spada u pitanja visoke politike mnogi državnih, internacionalnih i ne-državnih aktera.”²²

²¹ Strategija vanjske politike Bosne i Hercegovine 2018. Broj: 01-50-1-936-27-1/18, Sarajevo, Predsjedništvo BiH.

²² Smajić, Mirza, Šta je sigurnost? (sa predavanja 2020. godine.)

3.2. Vojno-odbrambena međunarodna i regionalna saradnja Bosne i Hercegovine, trenutno stanje

“Prevenција konflikta je multidimenzionalna aktivnost koju u svim fazama konflikta provode brojni subjekti u različitim sferama društvenog života.”²³

Kada govorimo o trenutnom stanju koje se odnosi na Vojno-odbrambenu međunarodnu i regionalnu saradnju Bosne i Hercegovine, treba svakako obratiti pažnju na strateški položaj same Bosne i Hercegovine, te kako profesor Dautović navodi: “Prema uvidima sigurnosnih stručnjaka iz BiH i zemalja regiona, Bosna i Hercegovina se nalazi na području na kojemu se križaju interesi brojnih sila. To pogotovo dolazi do izražaja s obzirom na aktuelni pomak u evropskoj i svjetskoj sigurnosnoj ravnoteži, pri čemu se misli na strateški sporazum Njemačke i Rusije, bitno jačanje politike Moskve na Bliskom Istoku, slabljenje uticaja Amerike, pa i transverzalu turskog uticaja na zbivanja na Balkanu, posebno u Bosni i Hercegovini. U vezi s navedenim intenzivne su subverzivne aktivnosti koje hrvatska i srbijanska politika vode prema Bosni i Hercegovini, koja se vodi kao kontinuirana vrsta informacijsko-medijskih operacija protiv BiH. Imajući u vidu navedeno, procjenjuje se da se Bosna i Hercegovina nalazi pod udarom informacijskih operacija.”²⁴

- **Evropska unija (EU)**

Jedan od glavnih strateških ciljeva Bosne i Hercegovine je punopravno članstvo u Evropskoj uniji. Bosna i Hercegovina, kao potpisnica Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) sa Evropskom unijom, te kao zemlja koja je predala zahtjev za članstvo u Evropskoj uniji i odgovore na Upitnik Evropske komisije, teži ka dobijanju statusa kandidata, a potom i otvaranja pristupnih pregovora o članstvu.

²³ Dautović, Kenan, Prevenција konflikata u međunarodnim odnosima, BZK Preporod, 2007, str 167.

²⁴ Kico, Ahmed / Kapetanović, Miralem, Bosna i Hercegovina i Zapadni Balkan-aspekti geopolitike i hibridnog rata, Sarajevo 2019., str. 45.

Na putu ka Evropskoj uniji, potrebno je da svi nivoi vlasti u Bosni i Hercegovini, u skladu sa svojim ustavnim nadležnostima ispune sve potrebne obaveze, kako je to već regulisano Master planom integrisanja Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju koje je usvojilo Predsjedništvo Bosne i Hercegovine.

“Bilateralni odnosi između Bosne i Hercegovine i Evropske unije uspostavljeni su međunarodnim priznavanjem Republike Bosne i Hercegovine kao nezavisne i suverene države još u aprilu 1992. godine. To je značajno doprinjelo da već u maju 1992. godine Bosna i Hercegovina postane punopravna članica Ujedinjenih nacija. U martu 1993. godine uspostavljeni su puni diplomatski odnosi između EU i BiH.”²⁵

Na početku poglavlja o trenutnom stanju po pitanju međunarodne i regionalne vojno-odbrambene saradnje BiH naveli smo da, govoreći o međunarodnoj i regionalnoj vojno-odbrambenoj saradnji, moramo prvenstveno elaborirati vanjsku politiku države Bosne i Hercegovine, jer se na osnovu nje i zasniva sama vanjska politika u odbrambenim strukturama. Samim tim neophodno je da se osvrnemo i na stanje po pitanju statusa o ulasku u Evropsku uniju, kako Bosne i Hercegovine, tako i zemalja iz regiona.

“Država koja se želi pridružiti EU podnosi zahtjev za članstvo Vijeću, koje traži od nadležne komisije da procijeni sposobnost države podnositeljice zahtjeva da ispuni uslove za članstvo. Ako komisija da pozitivno mišljenje i ako se Vijeće jednoglasno saglasi s tim, pregovori između države kandidatkinje i država članica mogu formalno početi. Države kandidatkinje moraju pokazati da će u potpunosti biti sposobne da igraju ulogu članice, što zahtijeva široku podršku njihovih građana, kao i političko, zakonsko i tehničko ispunjavanje standarda i normi EU. EU provodi opsežnu proceduru odobravanja pristupa kojom se osigurava da nove članice pristupe Uniji samo onda kada su ispunile sve zahtjeve i samo uz pristanak institucija EU i vlada država članica EU i države koje se prijem tiče. Države koje se žele pridružiti EU mogu ići naprijed iz jedne u drugu fazu procesa samo onda kada su ispunjeni svi uslovi iz svake faze. Na ovaj način

²⁵ Duraković, Nijaz, Međunarodni odnosi, Sarajevo 2009, str. 201.

izgledi za pristupanje djeluju kao moćan podsticaj reformama. Politika EU o proširenju osigurava da pristup donese, istovremeno korist i za EU i za državu koja joj se želi pridružiti.”²⁶

Bosna i Hercegovina je zemlja koja najduže od svih aspirantskih zemalja u regionu, koja čeka na dobijanje kandidatskog statusa za ulazak u Evropsku uniju. Naime, u *Mišljenju Evropske komisije* o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji od 29.05.2019. godine navedeno je 14 prioriteta koje Bosna i Hercegovina između ostalog mora ispuniti na svom putu ka članstvu u EU.

Prioriteti koje Bosna i Hercegovina mora ispuniti raspoređeni su u nekoliko oblasti:

1. Demokratija / Funkcionisanje,
2. Vladavina prava,
3. Osnovna prava i
4. Reforma javne uprave.

U saopštenju Evropske komisije navodi se kako će Bosna i Hercegovina morati “temeljno poboljšati svoj zakonodavni i institucionalni okvir” kako bi se osiguralo ispunjenje ključnih prioriteta. Do sada, u potpunosti je ispunjen samo jedan od prioriteta. Riječ je onom pod rednim brojem 3, koji se odnosi na osiguranje pravilnog funkcionisanja Parlamentarnog odbora za stabilizaciju i pridruživanje.

Na sjednici Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH, održanoj 25.06.2020. godine, usvojen je Prijedlog odluke o imenovanju članova Parlamentarne skupštine BiH u Parlamentarni odbor za stabilizaciju i pridruživanje (POSP) između Parlamentarne skupštine BiH i Evropskog parlamenta. Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH potvrdio je odluku Doma naroda 07.07.2020. godine i Poslovnik o radu POSP-a usvojen je 22.07.2020. godine. Takođe, usvajanjem izmjena Izbornog zakona BiH u julu 2020. godine, dijelom je ispunjen prioritet pod rednim brojem 1., koji se odnosi na održavanje izbora u Mostaru.

²⁶ <https://www.parlament.ba/Content/Read/125?title=Put-do-%C4%8Dlanstva-u-Evropskoj-uniji>

Kada je riječ o zemljama u regionu, Republika Hrvatska je prva zemlja koja je aplicirala za članstvo u Evropskoj uniji, a na dobijanje kandidatskog statusa čekala je godinu i četiri mjeseca. Nakon što je aplikacija podnesena 21.02.2003. godine, Evropska komisija dala je u aprilu 2004. pozitivno mišljenje o aplikaciji, a kandidatski status Hrvatska je dobila dva mjeseca kasnije. Hrvatska je postala članica Evropske unije u julu 2013. godine.

Republika Sjeverna Makedonija je aplikaciju za kandidatski status podnijela u martu 2004. godine, a Evropsko vijeće odobrilo je kandidatski status godinu i devet mjeseci kasnije (16.12.2005). Crna Gora je aplicirala za kandidatski status u decembru 2008. godine, a odobren je tačno dvije godine kasnije. Republika Albanija i Republika Srbija su aplikacije za kandidatski status podnijele 2009. godine. Srbija je na kandidatski status čekala nešto više od dvije godine (19.12.2009.-01.03.2012.), dok je Albanija kandidatski status dobila pet godina i dva mjeseca nakon aplikacije (24.04.2009.-27.06.2014.). Nakon što je podnijela aplikaciju u februaru 2016. godine, Bosna i Hercegovina, i nakon šest godina, još čeka da dobije kandidatski status.

S obzirom na tempo kojim nadležni realizuju prioritete iz *Mišljenja Evropske komisije*, očito je da Bosna i Hercegovina neće uskoro dobiti kandidatski status. Između ostalog, prioriteti iz *Mišljenja Evropske komisije* podrazumijevaju i promjene Ustava i Izbornog zakona kako bi se osigurala jednakost svih građana. U vezi s tim, vlasti u Bosni i Hercegovini još uvijek nisu implementirale presudu Evropskog suda za ljudska prava u slučaju “*Sejdić i Finci*”, uprkos tome što je od donošenja presude prošlo više od jedanaest godina. Iako su zemlje u regionu već odavno dobile kandidatski status za članstvo u EU, pred Bosnom i Hercegovinom je izgleda još uvijek dalek put za dobijanje ovog statusa.

Kada se osvrnemo na predhodno, lako se da zaključiti da i vojno-odbrambena saradnja, kao i svi sigurnosni aspekti u Bosni i Hercegovini trebaju, ili je poželjno da budu usklađeni i kompatibilni sa standardima koji su kako u Evropskoj Uniji, ili bar u regionu a u svrhu kvalitetne i produktivne vojne i sigurnosne saradnje.

- **NATO**

Od ulaska Bosne i Hercegovine u NATO Program Partnerstvo za mir (PfP) u 2006. godini, učinjeno je mnogo na dostizanju standarda neophodnih za ostvarenje postavljenih ciljeva. U predmetni proces su, pored Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine, sada uključene skoro sve institucije Bosne i Hercegovine.

Intenzivirana je saradnja sa NATO-om ne samo u vojno-odbrambenoj dimenziji, nego i u aktivnostima koje proizilaze iz sveobuhvatnog poimanja sigurnosti: ekonomska dimenzija sigurnosti, transport, vladavina prava, borba protiv korupcije, prirodne nepogode, borba protiv savremenih i nekonvencionalnih sigurnosnih prijetnji, cyber odbrana i slično. Diplomatsko-konzularna mreža Bosne i Hercegovine će poseban akcenat u svojim aktivnostima staviti na ispunjenje ovog vanjskopolitičkog prioriteta.

“Bosna i Hercegovina se opredijelila za ispunjenje ciljeva programa PfP, posebno putem povećanja transparentnosti odbrambenog planiranja i donošenja budžeta, osiguranja potpune demokratske kontrole oružanih snaga i saradnje s NATO. Ovo je sve sa ciljem jačanja sposobnosti Oružanih snaga Bosne i Hercegovine da djeluju zajedno sa snagama članicama NATO-a, naročito u misijama očuvanja mira i humanitarnim operacijama. Bosna i Hercegovina potvrđuje da članice NATO-a i zemlje partnere povezuju čvrste veze zajedničkih vrijednosti - demokratija, ljudska prava i vladavina zakona. Bosanskohercegovački narodi i građani dijele te iste ideale i vrijednosti koje povezuju euroatlansku porodicu demokratskih zemalja - zaštita osnovnih sloboda, ljudska i manjinska prava, poštovanje pravnog sistema, podsticanje slobodne tržišne ekonomije i zaštite okoliša. Partnerstvo za mir (PfP) je program praktične bilateralne saradnje između pojedinačnih partnerskih zemalja i Saveza. Zemlje-partneri same utvrđuju vlastite prioritete na čijem provođenju saraduju sa Savezom u okviru PfP programa.”²⁷

²⁷http://www.mvp.gov.ba/vanjska_politika_bih/multilateralni_odnosi/sjevernoatlantski_savez_nato/bih_i_nato/?id=112

Radi boljeg razumjevanja stanja na NATO putu Bosne i Hercegovine, neophodno je navesti ono što je do sada ostvareno na tom putu:

Novembar 2006.	na NATO Samitu u Rigi BiH je pozvana, a u decembru 2006. i formalno pristupila NATO programu Partnerstvo za mir (PfP);
Maj 2007.	BiH se pridružuje Procesu planiranja i revizije PfP (Planning and Review Process - PARP);
April 2008.	na NATO Samitu u Bukureštu, BiH je pozvana da započne Intenzivirani dijalog, a u maju - BiH ratifikuje Sporazum o statusu snaga (SOFA). U septembru, BiH usvaja svoj prvi Individualni partnerski akcioni plan (Individual Partnership Action Plan - IPAP) za period 2008.-2010. godine;
2009.	BiH raspoređuje pripadnike u Snage međunarodne sigurnosne pomoći pod vodstvom NATO (ISAF) u Afganistanu. U oktobru iste godine, BiH podnosi zahtjev za Akcioni plan za članstvo (Membership Action Plan - MAP);
April 2010.	na sastanku u Talinu, Sjevernoatlantsko vijeće (NAC) na nivou ministara vanjskih poslova odlučuje da prihvati prvi Godišnji nacionalni program BiH (ANP) onda kada BiH ispuni uslov knjiženja nepokretne perspektivne vojne imovine kao državne imovine koju bi koristilo Ministarstvo odbrane BiH;
Februar 2011.	BiH je usvojila svoj drugi IPAP za period 2011-2013;
Maj 2012.	na NATO Samitu u Čikagu saveznici su pozdravili postignut politički dogovor o knjiženju nepokretne vojne imovine, i izrazili zahvalnost BiH na učešću u NATO mirovnim operacijama;
Februar 2013.	BiH posjetio generalni sekretar NATO-a Anders Fogh Rasmussen;
Mart 2014.	u Briselu održan sastanak NAC+BiH; Takođe u martu Vijeće Ministara BiH usvojilo je treći dvogodišnji IPAP za period 2014-2016;
Novembar 2015.	Predsjedništvo BiH je potvrdilo spremnost ispunjenja uslova za aktiviranje MAPa;
Juli 2016.	na NATO Samitu u Varšavi, Bosna i Hercegovina pozvana da intezivira aktivnosti na ispunjavanju Talinskog uslova i na usvajanju Pregleda odbrane;
Novembar 2016.	Predsjedništvo BiH je na 31. redovnoj sjednici, usvojilo dokument „Pregled odbrane“, te „Plan razvoja i modernizacije OS BiH 2017-2027“, koji je sastavni dio „Pregleda odbrane“ i vezan je za buduća finansijska ulaganja u odbrambeni sektor. Cilj Pregleda odbrane je definisanje osnova vizije i dugoročnog razvoja Oružanih snaga BiH te planiranje daljih aktivnosti u sektoru odbrane usmjerene na izgradnju modernih, kvalitetno opremljenih i obučanih oružanih snaga koje će biti u stanju da odgovore različitim zahtjevima i potrebama;
Februar 2017.	Predsjedništvo BiH usvojilo i Plan implementacije Pregleda odbrane kao i Akcioni plan implementacije plana razvoja i modernizacije Oružanih snaga BiH u periodu 2017-2027. godine.
Juni 2017.	predsjedavajući Predsjedništva BiH predvodio je delegaciju BiH na sastanku NAC+BiH na nivou stalnih predstavnika članica NATO.
Decembar 2018.	NATO odobrio BiH podnošenje prvog Godišnji nacionalnog programa (ANP);
Novembar 2019.	Predsjedništvo BiH je usvojilo Program reformi BiH za period 2019-2020. Program reformi zvanično je dostavljen u NATO u Briselu 23.12.2019. godine;
Januar 2020.	Politički komitet NATO-a svojim zaključcima prihvatio predloženi Program reformi BiH 2019-2020.

Razmatrajući dosadašnji put Bosne i Hercegovine ka Sjevernoatlanskoj alijansi, dolazimo do tri ključna pitanja, koja u najkraćem reflektuju stvarnost odnosa Bosne i Hercegovine i NATO-a. Da li je Bosni i Hercegovini potreban NATO? Da li je Bosna i Hercegovina spremna za članstvo u NATO-u? Da li je realno da Bosna i Hercegovina postane NATO članica u budućnosti?

Po mnogim relevantnim procjenama, cilj BiH da postane punopravna NATO članica može se ostvariti samo ako postigne suštinski unutrašnji konsenzus o pristupanju Sjevernoatlantskom savezu. Prenosjenje unutrašnjih razmirica na međunarodni nivo ne može biti uspješna strategija pridruživanja. MAP (Membership Action Plan-Akcioni plan za članstvo) je forma putem koje određena država ispunjava određene suštinske reforme, programe i ciljeve.

Ta suština očituje se u dostavljanju i ispunjavanju kriterija unutar Godišnjeg nacionalnog programa (ANP-Anual National Plan). Sva politička previranja u Bosni i Hercegovini od početka 2019. godine zapravo su se svodila na to hoće li BiH dostaviti ANP (a time i aktivirati MAP) ili ne. Političkim prepucavanjima i razmiricama zanemarene su i forma i suština. ANP, kao suština, sveden je na formu i na samo ime dokumenta. ANP je u javnom diskursu u Bosni i Hercegovini postao skoro pa sinonim za članstvo.

U cilju iznalaženja rješenja, tj. izlaska iz stvorene *pat-pozicije*, umjesto ANP-a dogovoren je **Program reformi**, za koji u suštini možemo reći da je ustvari ANP! Bosna i Hercegovina kroz svoj program nastavlja raditi na reformama u manje-više sličnim oblastima koje su propisane i ANP-om.

Međutim, Program reformi je mogao proći u javnosti jer je rezultat kompromisa koji su članovi Predsjedništva Bosne i Hercegovine postigli. Suštinski se ne razlikuje od ANP-a, koji priprema svaka država koja želi postati članica NATO-a. Radi se o planu postignuća i planiranim reformama u više oblasti, između ostalog političkim, sigurnosnim, pravnim i odbrambenim reformama.

U suštini, NATO je nedvosmisleno rekao da Bosna i Hercegovina participira u MAP-u. Svakako je manje bitno kako se dokument zove i kakav je naziv komisije koja radi na ovom dokumentu, jer je važna suština i dobro je da Bosna i Hercegovina nastavi provoditi reforme koje su potrebne za NATO članstvo u neko dogledno vrijeme. Nažalost, ta suština se često gubi u

izmaglici dnevne politike, ali je lideri u Bosni i Hercegovini svakako ne smiju zanemariti. A suština je, prije svega, ispunjavanje potrebnih reformi. Stoga ovu temu treba držati van konteksta lokalnih političkih tema i fokus prebaciti na civilnu saradnju, sigurnost, borbu protiv terorizma i ekstremizma, razvojne kapacitete, transparentnost i privredni razvoj.

Ahmed Kico i Miralem Kapetanović navode da bi se “Ulaskom preostalih balkanskih država u NATO zaokružio koncept stvaranja velike istočnoevropske geografske cjeline koja bi se prostirala između tri mora (Baltik - Jadran - Crno more) i u geopolitičkom smislu razdvojile bi se Njemačka i Rusija. Dio te velike cjeline sad okuplja 12 zemalja koje djeluju pod nazivom *Inicijativa tri mora*. To je neformalna politička platforma inicijative zemalja istočne i srednje Evrope (država članica EU) na potezu Baltik - Jadran - Crno more. Jedanaest od njih 12 pripadaju NATO-u, koji u posljednje dvije godine ubrzano gomila snage na istoku Evrope, a sve kako bi se region zaštitio od “eventualne ruske agresije” i dodatno intenzivirala saradnja u razmjeni informacija u borbi protiv terorizma. Kao jedan od glavnih fokusa *Inicijative tri mora* navodi se što veća energetska nezavisnost, odnosno uvoz prirodnih energenata iz što više različitih izvora. Poljaci su se tu već istakli i 2017. godine su primili prvu pošiljku američkog prirodnog tečnog plina (LNG). Novi plan što manje energetske zavisnosti od Moskve uključuje uvoz američkog plina od Hrvatske (plinovod Krk) pa sve do Crnog mora. Sve se to savršeno uklapa u Trampov biznis-plan o većem izvozu energenata u Evropu. Energetika nije jedini fokus *Inicijative tri mora*. Plan je da se ubuduće saradnja regiona centralne i istočne Evrope osjetno poveća kako bi se smanjila ekonomska zavisnost od Njemačke.”²⁸

Bosna i Hercegovina je svakako opredjeljenja da unaprijedi svoju ulogu i značaj u regionalnoj saradnji kroz čvrste i prijateljske veze sa svim zainteresovanim zemljama, a bazirajući ovo opredjeljenje na načelima zajedničkih vrijednosti - demokratije, ljudskih prava i vladavine prava te uzajamnog uvažavanja i saradnje. Bosna i Hercegovina će težiti ka unapređenju odnosa i kroz jačanje elemenata javne diplomatije za promociju pozitivnih iskoraka na svim nivoima saradnje sa članicama NATO saveza, kao i ostalim demokratskim zemljama.

²⁸ Kico, Ahmed / Kapetanović, Miralem, Bosna i Hercegovina i Zapadni Balkan-aspekti geopolitike i hibridnog rata, Sarajevo 2019, str. 54.

3.3. Saradnja odbrambenog sistema Bosne i Hercegovine u regionalnim forumima i inicijativama i u multilateralnim organizacijama

Uzimajući u obzir dugogodišnje političke, ekonomske i kulturne veze sa susjednim državama, intenziviranje odnosa sa njima i regionalna saradnja uopšte, u bilateralnom i multilateralnom smislu, je važan aspekt jačanja stabilnosti i sigurnosti. Što češće razmjene bilateralnih posjeta i zajedničke sjednice vlada sa zemljama Zapadnog Balkana, kao i aktivno učešće u regionalnim inicijativama, doprinosi povećanju povjerenja i razumijevanja u regionu, što je preduslov za sve druge vidove saradnje.

Bosna i Hercegovina, kroz aktivan rad i doprinos u ovoj sferi djelujući putem aktivnosti Ministarstva odbrane i Oružanih snaga predstavljena je kao aktivan faktor u doprinosu miru, stabilnosti, prosperitetu i razvoju i unapređenju dobrosusjedskih odnosa kako na Balkanu tako i u Jugoistočnoj Evropi. Region kao cjelina, a posebno Bosna i Hercegovina, kao njen centralni dio, dugo su vremena bili u fokusu svih zbivanja na evropskom kontinentu. Bosna i Hercegovina je primala značajnu pomoć međunarodne zajednice, dok je danas u mogućnosti da pruži značajnu ulogu u unaprijeđenju regionalne saradnje između zemalja regiona. Regionalna saradnja u području odbrane odvija se kroz različite forume, inicijative i procese, kao što su:

➤ Američko - Jadranska povelja (US - Adriatic Charter) (A-5)

Američko - Jadranska povelja je počela sa radom 02.05.2003. godine u Tirani sa sastankom ministara odbrane Albanije, Hrvatske, Makedonije i Sjedinjenih Američkih Država. Osnovni ciljevi uspostavljanja ove inicijative su bili:

- ⇒ ostvarivanje progressa na putu Euro – atlanskih integracija,
- ⇒ jačanje demokratskih institucija, civilnog društva, tržišnih ekonomija, NATO kompatibilnih oružanih snaga, borba protiv korupcije i kriminala, te zaštita ljudskih prava i sloboda svih pojedinaca i
- ⇒ promovisanje regionalne stabilnosti i Euro - atlanskih integracija u svim zemljama jugoistočne Evrope.

Do učlanjivanja Bosne i Hercegovine i Crne Gore u Američko - Jadransku povelju 2008. godine, ova inicijativa je bila "A3", a sa navedenim proširenjem postala je "A5". Već 2009. godine Bosna i Hercegovina je bila domaćin sastanka "A5" na ministarskom nivou, a tema sastanka bila je: „Euro - atlanske integracije i regionalna saradnja“.

Fokus ove inicijative je jačanje bezbjednosti i stabilnosti, kao preduslova za što brže uključivanje u euro-atlanske integracije. Dokument koji su potpisale zemlje članice A5, podstiče i tekuće reforme oružanih snaga u zemljama članicama i njihovu međusobnu vojnu saradnju. Nakon aktivnog učešća u statusu posmatrača, početkom decembra 2008. godine, Bosna i Hercegovina je primljena u punopravno članstvo u ovoj regionalnoj inicijativi.

Pored Sjedinjenih Američkih Država, kao inicijatorom i nosiocem ove inicijative, zemlje članice ove regionalne inicijative su: Republika Albanija, Bosna i Hercegovina, Republika Hrvatska, Crna Gora i Republika Sjeverna Makedonija.

➤ **Inicijativa ministara odbrane zemalja Jugoistočne Evrope (South East Defence Ministerial - SEDM)**

Inicijativa ministara odbrane zemalja jugoistočne Evrope (SEDM) je jedna od najznačajnijih sigurnosnih inicijativa u jugoistočnoj Evropi, a prvi sastanak je održan 1996. godine u Tirani. Zemlje punopravne članice ove inicijative su: Republika Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Republika Hrvatska, Gruzija, Republika Grčka, Republika Italija, Crna Gora, Republika Sjeverna Makedonija, Rumunija, Republika Slovenija, Republika Srbija, Republika Turska, Ukrajina, Sjedinjene Američke Države kao punopravne članice te Molavija kao zemlja posmatrač. Takođe, organizacije koje daju aktivan doprinos radu ove regionalne inicijative su: RACVIAC, Regional Cooperation Council-RCC, NATO i UNDP.

Aktivnosti koje su prihvaćene u okviru SEDM-a su organizovane u tri grupe:

- ⇒ promovisanje regionalne saradnje i dobrosusjedskih odnosa,
- ⇒ jačanje regionalnih odbrambenih kapaciteta kroz ostvarivanje zajedničkih kolektivnih napora i
- ⇒ uspostavljanje veza i ubrzavanje integracija u Euro - atlanske institucije.

U 2007. godini Bosna i Hercegovina je stekla status punopravnog člana SEDM-a. Aktivno učestvovanje Ministarstva odbrane BiH u ovoj inicijativi izraženo je kroz: učešće predstavnika Ministarstva odbrane BiH u radu Koordinacionog Komiteta SEDM-a, učešće u radu Političko-upravnog Komiteta Multinacionalnih mirovnih snaga (SEEBRIG) u svojstvu posmatrača, učešće u izradi svih dokumentata ovog foruma, učešće na ministarskom SEDM sastanku, učešće na sastancima zamjenika načelnika štabova oružanih snaga, kao i niz sastanaka na ekspertskim nivoima.

Bosna i Hercegovina je 2009. godine dobila status posmatrača u Političko-vojnom upravnom komitetu (The Politico-Military Steering Committee-PMSC) uz preporuku da razmotri mogućnost postizanja statusa punopravnog člana. U toku je postupak za donošenje Odluke o pristupanju BiH Sporazumu MPFSEE, nakon čega bi MO BiH dobilo status punopravnog člana Političko-upravnog Komiteta Multinacionalnih mirovnih snaga. Punopravno članstvo znači aktivno uključanje u rad i učešće u brigadi jugoistočne Evrope (SEEBRIG), tj. aktivan doprinos (finansijski i personalno) regionalnom miru i stabilnosti.

➤ **Konferencija načelnika štabova balkanskih zemalja B-9**

Forum načelnika generalštabova balkanskih zemalja uspostavljen je na inicijativu Republike Grčke i Republike Turske 2006. godine. Prva konferencija je održana u aprilu 2007. godine u Grčkoj. Zemlje članice Foruma su: Republika Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Crna Gora, Republika Grčka, Republika Sjeverna Makedonija, Rumunija, Republika Srbija i Republika Turska.

Cilj Foruma je razmatranje i jačanje modela vojne saradnje balkanskih država kao i modela odgovora na sve sigurnosne izazove, rizike i prijetnje u regionu. Konferencija načelnika generalštabova balkanskih zemalja realizuje se jednom u toku godine, a u cilju njene realizacije, kao i realizacije aktivnosti održavaju se sastanci i na nižim nivoima. 2021. godine, Bosna i Hercegovina je bila domaćin 14. Konferencije načelnika odbrane/generalštabova zemalja Balkana o vojnoj saradnji - Foruma B9.

➤ **Inicijativa Centralno-evropske odbrambene saradnje + Zapadni Balkan, (Central European Defence Cooperation- CEDC + WB)**

U okviru ove inicijative, kojom se održava kontinuitet saradnje između srednjevropskih članica inicijative i zapadno-balkanskih partnera. Punopravni članovi su Republika Austrija, Republika Hrvatska, Republika Češka, Mađarska, Republika Slovačka i Republika Slovenija a predstavnici zemalja Zapadnog Balkana su Republika Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Kosovo* i Republika Sjeverna Makedonija.

Sastanci na najvišim nivoima se održavaju godišnje, a povremeno se održavaju i tematske konferencije po pitanju civilno-vojne saradnje i slično, sa ciljem unapređenja odnosa Centralne Evrope i Zapadnog Balkana.

➤ **SEEC - Forum za odbrambenu saradnju Zapadnog Balkana**

SEEC - Forum za odbrambenu saradnju Zapadnog Balkana je inicijativa čije je formiranje imalo za svrhu podršku zemljama jugoistočne Evrope u realizovanju različitih projekata važnih za tu zemlju. Saradnja u okviru ove inicijative se odvija kroz sastanke Političkih direktora na kojima se lansiraju projekti za podršku bilateralne i regionalne saradnje zemalja jugoistočne Evrope. Kroz aktivan rad Političkih direktora SEEC-a inicirano je uspostavljanje regionalnih centara za obuku u kojima će se obučavati pripadnici oružanih snaga zemalja jugoistočne Evrope.

U tom smislu, u regionu funkcionišu slijedeći regionalni centri za obuku koji se maksimalno koriste u obuci vojnih i civilnih lica, a što je veoma značajno za regionalnu vojno-odbrambenu saradnju:

❖ **Centar za obuku za operacije podrške miru (COOPM/PSOTC)²⁹, BiH**

COOPM ima misiju edukacije i obučavanja za učešće u operacijama podrške miru. Kroz centar se obučavaju pripadnici MO i OS BiH, oficiri i podoficiri iz partnerskih zemalja kao i policijski službenici Ministarstva sigurnosti BiH. Centar je prepoznat kao NATO i regionalni

²⁹ <http://psotc.org/>

centar za obuku u operacijama podrške miru. I pored činjenice da BiH još uvijek nije članica NATO-a, COOPM je uspješnim radom postao akreditovani UN i NATO centar za obuku u operacijama podrške miru i istinski je ambasador BiH u međunarodnom okruženju.

❖ **Centar za protivminsko djelovanje i uništavanje NUS-a³⁰, BiH**

Protivminsko djelovanje i uništavanje NUS-a je jedna od najznačajnijih sposobnosti koje imaju OS BiH. Centar za protivminsko djelovanje i uništavanje NUS-a je uspostavljen s ciljem edukacije i održavanja obučenosti pripadnika vojnog i civilnog personala u individualnim i kolektivnim zadacima za potrebe deminerskih i EOD jedinica OS BiH i drugih organizacija u BiH, u skladu sa međunarodnim standardima. Instruktori Centra za protivminsko djelovanje i uništavanje NUS-a su svoju stručno specijalističku edukaciju sticali na raznim kursovima u zemlji i inostranstvu.

❖ **Centar atomsko-biološko-hemijske odbrane (ABHO)³¹, R. Srbija**

Centar atomsko-biološko-hemijske odbrane (ABHO) je jedinica Komande za obuku u kojoj se realizuje individualna obuka pripadnika atomsko-biološko-hemijske (ABH) službe, radi dostizanja individualnih standarda obučenosti. Centar ABHO je nosilac individualne specijalističke obuke ABHO vojničkog sastava, usavršavanja pripadnika Vojske Srbije u oblasti ABHO i pripadnika stranih OS i civilnih institucija i ispomoći u školovanju oficira ABH službe na Vojnoj akademiji. Centar realizuje obuku, kurseve, školovanja kadeta Vojne akademije kao i Organizaciju i realizaciju međunarodnih kurseva (za potrebe oružanih snaga, međunarodnih organizacija i civilnih institucija).

❖ **Centar za sigurnosnu saradnju - RACVIAC³², R. Hrvatska**

RACVIAC je osnovan kao Regionalni centar za pomoć pri verifikaciji i implementaciji kontrole naoružanja sa ciljem pružanja obuke o kontroli naoružanja, promovisanja mjera za izgradnju povjerenja i sigurnosti i proširenja saradnje u Jugoistočnoj Evropi (SEE). U cilju jačanja regionalne stabilnosti, Centar je kasnije proširio svoje djelovanje na širok spektar političko-vojnih

³⁰ <http://os.mod.gov.ba/vijesti/default.aspx?id=3855&pageIndex=1&langTag=en-US>

³¹ https://www.vs.rs/sr_lat/jedinice/vojska-srbije/komanda-za-obuku/centar-abho

³² <https://www.racviac.org/>

pitanja, uključujući reformu sektora bezbjednosti i međunarodnu i regionalnu saradnju sa fokusom na evroatlantske integracije. Centar ima status međunarodne organizacije u regionalnom vlasništvu.

❖ **Centar za Balkanske medicinske snage (Balcan Medical Task Force - BMTF)³³, R. Sjeverna Makedonija**

Balkanske medicinske operativne snage (BMTF) je multinacionalna medicinska vojna jedinica sastavljena od medicinskih modula formiranih doprinosom zemalja članica. Kako bi se identifikovale, poboljšale i olakšale medicinske operativne sposobnosti regiona Zapadnog Balkana, svrha BMTF-a je da pruži medicinsku podršku na nivou uloge 2 u operacijama odgovora na krize na održiv način i brzo reaguje na širok spektar regionalnih situacija za pomoć u katastrofama. Cilj je omogućiti zemljama učesnicama da obezbijede vitalne kapacitete za međunarodne operacije, unaprijede kapacitete nacionalnih medicinskih službi i postignu nacionalne, NATO i Partnerstvo za mir (PfP) ciljeve sposobnosti.

❖ **Regionalni centar za odnose s javnošću (Public Affairs Regional Center- PARC)³⁴, R. Sjeverna Makedonija**

Regionalni centar za odnose s javnošću u Skoplju (PARC) jedina je ustanova u okviru mreže PTEC specijalizovana za odnose s javnošću. PARC podučava domaća i strana lica zadužena za odnose s javnošću (kursevi koje organizuje nisu rezervisani samo za pripadnike oružanih snaga, već i za ostale institucije državne uprave) kako da unaprijede svoje komunikacijske veštine. Pored toga, obuka u okviru PARC pruža polaznicima znanja iz oblasti odnosa sa javnošću, korisna za efikasno prenošenje poruka i saradnju sa medijima u doba mira, kriza ili u zoni vojne operacije.

Sve ove inicijative koje su regionalnog karaktera, doprinose prvenstveno radu na kvalitetnim dobrosusjedskim odnosima u vojnoj saradnji, a svakako su neophodni i za razvoj Oružanih snaga BiH koje se razmjenom iskustva sa drugim zemljama u regionu usavršavaju i

³³ <https://balkanmedicaltaskforce.com/>

³⁴ <https://www.facebook.com/PARCSkopje/>

razvijaju u svim aspektima. Racionalnim korištenjem regionalnih kapaciteta za obuku izbjegavaju se nepotrebni troškovi i dupliciranje u izgradnji odbrambenih kapaciteta.

Svakako, pored navedenih regionalnih/ multilateralnih inicijativa, Ministarstvo odbrane i Oružane snage BiH su učestvovala i u drugim inicijativama i forumima kao što su: “*Proces koordinacije u Jugoistočnoj Evropi (South East Europe Coordination Proces-SEECF)*”; “*Upravna grupa za sigurnosnu saradnju u Jugoistočnoj Evropi (Southeastern Europe Security Cooperation Steering Group – SEEGROUP)*”; “*Regionalna konferencija šefova vojnoobavještajnih službi Jugoistočne Evrope (SEEMIC)*”.

Na multilateralnom planu saradnja se odvija i kroz izradu i razmjenu informacija i provođenje inspeksijskog i verifikacionog režima prema međunarodnim obavezama, aktivnosti praćenja implementacije međunarodnih obaveza u skladu sa rezolucijama UN-a i Konvencijama o razoružanju, te kroz Razmjenu informacija i provođenje inspeksijskog i verifikacijskog režima u skladu sa Sporazumom o subregionalnoj kontroli naoružanja i Sporazumima o mjerama za izgradnju povjerenja i sigurnosti - “Bečki dokument 2011”; Izradu informacija u skladu sa relevantnim rezolucijama Vijeća sigurnosti UN-a i odlukama Foruma za sigurnosnu saradnju OSCE-a. Takođe izvode se i posmatrački letovi prema Ugovoru „Otvoreno nebo“.

Bosna i Hercegovina takođe saraduje sa zemljama Zapadnog Balkana u okviru takozvanog Berlinskog procesa, koji svojim formatom i sadržajem predstavlja komplementaran dugoročni aspekt integracija Bosne i Hercegovine i Zapadnog Balkana u Evropsku uniju.

Značaj regionalne vojne saradnje se ogleda u ponudi partnerskih centara koji obuhvataju kurseve, seminare i radionice, u nameri da obezbjede obuku i edukaciju u različitim oblastima. Ovi centri raspolažu prostorima za vježbanje u učionicama i na terenu i na taj način obezbjeđuju platformu za obuku na operativnom i taktičkom nivou. U okviru postojećih alata partnerstva postoji prostor da NATO i zemlje Zapadnog Balkana unapređuju i promovišu regionalnu dimenziju vojnog obrazovanja i obuka, i shodno tome jačaju regionalnu vojnu saradnju. Glavna odlika alata NATO u oblasti obrazovanja i obuke za partnere, koji doprinose regionalnoj saradnji, jeste prilika za specijalizaciju u određenoj oblasti. Specijalizacija potom jača ostale faktore od značaja za razvoj

regionalne saradnje, kao što su: razmjena znanja koja je omogućena razmjenama polaznika i instruktora; veći broj obučenih polaznika kroz djelovanje mobilnih trening timova i razmjenu instruktora; ojačane lične veze između pripadnika oružanih snaga u regionu; kao i platforme za diskusiju, omogućene organizacijom različitih sastanaka, konferencija i događaja namenjenih umrežavanju.

NATO ustanove za obrazovanje i obuku su povezane sa Alijansom, međutim njima obično upravljaju države sponzori ili civilne organizacije i otvorene su za pripadnike oružanih snaga članica i partnerskih zemalja. Tu spadaju Centri izvrsnosti (CoE), Partnerski centri za obuku i edukaciju (PTEC) i Konzorcijum vojnih akademija i bezbjednosnih instituta Partnerstva za mir (PzM konzorcijum). Zemlje Zapadnog Balkana aktivno učestvuju u radu PTEC i programa PzM konzorcijuma, i stoga će u nastavku biti razmatrana njihova uloga u osnaživanju regionalne saradnje.

3.4. Saradnja odbrambenog sistema Bosne i Hercegovine na bilateralnom planu

Na početku, složićemo se sa navodima profesora Cikotića kada kaže da: “Bilateralni odnosi u međunarodnom angažmanu države, uprkos trendu integracija i naglašenije potrebe ostvarivanja multilateralnih odnosa, predstavljaju osnovnu sferu vanjske politike i područje na kome se rješavaju najosjetljivija i najhitnija pitanja u vanjskim poslovima svake zemlje. Iako u pogledu veličine kvantitativnih pokazatelja (površine, populacije, ekonomije i sl.) BiH ne predstavlja veliku zemlju, iskustvo pokazuje da u međunarodnim odnosima može zauzimati poziciju koja često prevazilazi nivo njenih fizičkih dimenzija. Međutim, da bi BiH, u okviru bilateralnih odnosa sa zemljama od značaja, iskoristila svoje komparativne prednosti (geopolitičke, saobraćajne, kulturološke, istorijske, resurse različitih naravi - sirovinske, energetske, ekološke i sl.) u prvom redu njena politika sama treba biti svjesna tih svojih vrijednosti, po potrebi ih dodatno razvijati i jasno artikulirati. I pored nastojanja da se u što kraćem vremenu pridruži vodećim političkim, ekonomskim i sigurnosnim evroatlantskim strukturama, mnogo je realnih indikatora koji govore da taj proces neće ići ni brzo niti jednostavno. Time se značaj bilateralnih veza sa državama od

interesa za BiH dodatno naglašava. Bilateralne veze će predstavljati osnovu vanjskog sveukupnog angažovanja BiH u periodu do ulaska u evroatlantske strukture, a njihov značaj neće opadati ni nakon toga.”³⁵

Put prema unapređenju bilateralnih odnosa Bosne i Hercegovine sa drugim državama, posebno susjednim, svakako je i rješavanje svih otvorenih pitanja u međusobnim odnosima. Sa ciljem napretka u ovom smislu, prvi korak treba da bude analiza do sada postignutog napretka te definisanje jasnog i koherentnog stava Bosne i Hercegovine o otvorenim pitanjima i pravcima njihovog konačnog rješavanja.

Unapređenje odnosa u regiji je neophodno i zbog sve izraženije potrebe za što snažnijom regionalnom i evropskom sigurnosnom saradnjom, između ostalog u zajedničkom djelovanju na planu migracijskih kretanja, borbe protiv terorizma i nasilnog ekstremizma, borbe protiv organizovanog kriminala i ilegalne trgovine oružjem, borbe protiv cyber prijetnji te zajedničke regionalne energetske i transportne politike.

Specifična situacija u kojoj se nalazi BiH dodatno naglašava potrebu postojanja dobrih odnosa sa susjedima zbog činjenice da postoje višestruke relacije između naroda koji žive u Bosni i Hercegovni i onih u susjednim zemljama, te je s toga dobra bilateralna vojno-odbrambena saradnja sa susjednim zemljama od velikog značaja za našu zemlju.

Prema istraživanjima i informacijama koje javnosti objavljuje Ministarstvo odbrane³⁶ i Oružane snage BiH³⁷, bilateralna odbrambena saradnja Bosne i Hercegovine se tokom proteklih godina ostvaruje sa oko 30 zemalja partnera. Godišnji planovi bilateralne-odbrambene saradnje su operativni godišnji programi rada između Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH s jedne strane, i Ministarstva odbrane i Oružanih snaga države sa kojom se ostvaruje saradnja u oblasti odbrane, s druge strane. Godišnjim planovima su uglavnom obuhvaćene aktivnosti: školovanja,

³⁵ Cikotić, Selmo, Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2010, str. 287.

³⁶ http://www.mod.gov.ba/default.aspx?template_id=143&pageIndex=1

³⁷ http://os.mod.gov.ba/default.aspx?langTag=bs-BA&template_id=180&pageIndex=1

obuke, učešća na seminarima, razmjena iskustava, bilateralne posjete, finansijska podrška značajnim projektima i inicijativama, donacije i slično.

Ovdje je neophodno napomenuti i činjenicu da BiH nema visokoškolske vojne ustanove na kojima bi se školovao i obučavao profesionalni kadar, te je školovanje na vojnim akademijama u partnerskim zemljama od izuzetnog značaja za Ministarstvo odbrane i Oružane snage BiH. S tim u vezi, kadeti i oficiri, pripadnici OS BiH se u skladu sa veoma razvijenom bilateralnom vojnom saradnjom, školuju na vojnim akademijama u slijedećim zemljama partnerima: Sjedinjene Američke Države, Velika Britanija, Republika Srbija, Republika Hrvatska, Republika Turska, Republika Grčka, Republika Austrija, Savezna Republika Njemačka, Republika Sjeverna Makedonija i Republika Italija.

U prosjeku, godišnje se potpiše oko dvadesetak planova bilateralne odbrambene saradnje. Najaktivniji partneri na bilateralnom planu su svakako Sjedinjene Američke države, države regiona: Republika Srbija, Republika Hrvatska, Crna Gora, Republika Slovenija, Republika Sjeverna Makedonija, te se veoma značajna saradnja ostvaruje i sa Republikom Turskom, Kraljevinom Velikom Britanijom i Sjevernom Irskom, Republikom Grčkom, Saveznom Republikom Njemačkom, Republikom Austrijom, Kraljevinom Holandijom, Republikom Francuskom, Bugarskom, Kraljevinom Norveškom, Republikom Italijom, Rumunijom, Mađarskom, Kraljevinom Švedskom...sa kojima se i potpisuju godišnji planovi bilateralne saradnje.

Takođe, Ministarstvo odbrane BiH ima zapaženu bilateralnu saradnju i sa zemljama sa kojima ne potpisuje Planove bilateralne vojne saradnje na godišnjem nivou, kao sto su Kanada, Narodna Republika Kina, Švajcarska Konfederacija, Republika Slovačka, Španija, Ukrajina, Kraljevina Danska, Češka Republika...te u nešto manjem obimu saradnja sa državama: Saudijska Arabija, Pakistan, Ruska Federacija, Malezija, Republika Albanija, Poljska, Kraljevina Belgija, Ujedinjeni Arapski Emirati i druge zemlje partneri.

Jačanje bilateralne saradnje sa strateškim partnerima predstavlja nezaobilazni dio dostizanja stabilnosti i sigurnosti Bosne i Hercegovine kao aktivnog međunarodnog aktera. Isto podrazumijeva nastojanja za dalje unapređenje saradnje sa zemljama s kojima Bosna i Hercegovina

već ima visok nivo međusobne saradnje, kao i sa zemljama za koje postoje pretpostavke za dostizanje saradnje strateškog karaktera. Bosna i Hercegovina će kroz intenzivirani politički dijalog, težiti daljem razvijanju saradnje u svim područjima bilateralne vojno-odbrambene saradnje.

- **Vojno-diplomatsko predstavljanje**

Jedan od mehanizama jačanja bilateralne saradnje je i razvoj vojno-diplomatske mreže. Upućivanjem vojno-diplomatskih predstavnika (VDP) i vojnih predstavnika (VP) Bosne i Hercegovine u partnerske zemlje je pozitivna praksa koja svakako unpređuje bilateralnu vojnu saradnju, a svakako i multilateralnu. Redovne personalne zamjene Vojno-diplomatskih predstavnika u misijama i oficira Oružanih snaga BiH u međunarodnim vojnim štabovima i regionalnim organizacijama, te proširenje VDP mreže odvija se u skladu sa odlukama Predsjedništva BiH.

Trenutno Ministarstvo odbrane i Oružane snage Bosne i Hercegovine imaju 21 (dvadeset jednog) Vojno diplomatskog i Vojnog predstavnika u inostranstvu. Vojno-diplomatski predstavnici koji djeluju na bilateranoj osnovi su upućeni u slijedeće zemlje³⁸:

1.	Republika Srbija
2.	Republika Turska
3.	Republika Hrvatska
4.	Savezna Republika Njemačka
5.	Sjedinjene Američke Države
6.	Republika Austrija
7.	Ruska Federacija
8.	Kraljevina Belgija
9.	Kraljevina Velike Britanije i Sjeverne Irske

³⁸ http://www.mod.gov.ba/o_nama/adresar/?id=21735

Pored toga, svakako svoje vojne predstavnike Ministarstvo odbrane ima u sjedištima multilateralnih organizacija te u komandama i štabovima, kako slijedi:³⁹

Međunarodne organizacija (multilateralna saradnja):

1.	Misija BiH pri NATO u Briselu, Kraljevina Belgija;
2.	Stalna misija BiH pri OSCE i UN – Beč, Republika Austrija i
3.	Stalna misija BiH pri UN - New York, Sjedinjene Američke Države.

Komande I Štabovi (vojna saradnja):

1.	NATO SHAPE - Mons, Kraljevina Belgija
2.	NATO komanda JFC-Napulj, Republika Italija
3.	NATO Štab - Brisel, Kraljevina Belgija
4.	NATO škola - Oberammergau, Savezna Republika Njemačka
5.	Komanda Nacionalne garde -Maryland, Sjedinjene Američke Države
6.	Centar za sigurnosnu saradnju (RACVIAC) - Zagreb, Republika Hrvatska
7.	Stalna organizacija Balkanskih vojno-medicinskih snaga (BMTF) - Skoplje, Republika Sjeverna Makedonija.

Vojno diplomatko predstavništvo je institucija koji zastupa interese oružanih snaga jedne države u drugoj državi, a koja je uspostavljena u sklopu diplomatske misije u toj zemlji, te je značaj vojno-diplomatskog i vojnog predstavljanja za jednu zemlju od izuzetne važnosti.

Vojno-diplomatski predstavnici, kao i Vojni predstavnici Bosne i Hercegovine u inostranstvu, doprinose Oružanim snagama BiH kroz funkciju vojne diplomatije koja podrazumjeva prikupljanje i analizu informacija o oružanim snagama i bezbjednosnoj situaciji u državi domaćinu, promociju saradnje, komunikacije i zajedničkih veza između oružanih snaga matične države i države domaćina Takođe su zaduženi i za organizaciju radnih posjeta predstavnicima resora odbrane, podršku poslovnim ugovorima o oružju i vojnoj opremi između matične države i države domaćina, predstavljanje matične države i njenih oružanih snaga na zvaničnim ceremonijama i drugim zvaničnim događajima u državi domaćinu kao i niz ostalih aktivnosti značajnih za Oružane snage, kao i samu državu iz koje dolaze.

³⁹ http://www.mod.gov.ba/o_nama/adresar/?id=21735

4. PERSPEKTIVE MEĐUNARODNE I REGIONALNE VOJNO - ODBRAMBENE SARADNJE BOSNE I HERCEGOVINE

4.1. Vanjska politika Bosne i Hercegovine, perspektive

U cilju ostvarivanja i zaštite političkih, ekonomskih, kulturnih i drugih interesa jedne države, u svakom slučaju, vanjska politika predstavlja izuzetno koristan alat. U cilju da se aktivnim vođenjem vanjske politike svrstaju u pozitivne tokove međunarodnih odnosa, države pristupaju međunarodnim organizacijama, sporazumima, konferencijama. Ne može se pobjeći od činjenice da nemaju sve države jednake materijalne i druge resurse, a samim tim ni jednake mogućnosti za vođenje vanjske politike. Međutim, vanjskopolitički uspjeh jedne države ne zavisi uvijek o njenoj veličini i materijalnom bogatstvu.

Manje i siromašnije države takođe mogu biti jako bitan faktor u međunarodnim odnosima zahvaljujući sposobnostima svojih vanjskopolitičkih predstavnika i partnera unutar međunarodne zajednice. Najbliži primjer nam je svakako bivša Jugoslavija koja je uspješno balansirala i predstavljala *treći put* spram Istočnog i Zapadnog bloka, te koja je zahvaljujući partnerima i Pokretu nesvrstanih, postala nezaobilazan faktor međunarodnih odnosa i politike.

Kada govorimo o Bosni i Hercegovini, teško ćemo navesti neke diplomatske uspjehe, ali zato, nažalost možemo navesti mnoge diplomatske neuspjehe, što je veoma poražavajuće. Poražavajuće je to što se diplomatska aktivnost zvaničnika i institucija Bosne i Hercegovine uglavnom se svodi na traženje od međunarodnih partnera da rješavaju unutrašnje političke i ekonomske probleme BiH. Dok druge države rade na svom pozicioniranju unutar pozitivnih tokova međunarodne politike i međunarodnih organizacija, u Bosni i Hercegovini se krediti za popunjavanje budžetskih praznina i deficita predstavljaju kao diplomatski uspjesi i kao strane investicije, a sastanci sa predstavnicima međunarodne zajednice sa kojima se želi riješiti neki zastoje u funkcionisanju institucija BiH predstavljaju se kao lični diplomatski uspjesi bosanskohercegovačkih zvaničnika.

Kako bi Bosna i Hercegovina imala pozitivnu perspektivu, ona mora usvojiti princip proaktivne, smjele i svjesne vanjske politike, ne dopuštajući da neke druge države međunarodnoj zajednici nametnu svoje stajalište o stanju unutar BiH i o njenoj budućnosti. Vanjskopolitički predstavnici Bosne i Hercegovine se moraju birati na osnovu svoje stručnosti i međunarodnih kontakata, a ne na osnovu podobnosti.

Unutar međunarodne zajednice potrebno je stvoriti imidž sigurne i stabilne Bosne i Hercegovine, sposobne da sama rješava svoje probleme, a sve u cilju uklanjanja negativnih konotacija koje se vežu za našu državu, te u cilju privlačenja većeg broja stranih investicija, što bi dalje uticalo na bolji životni standard građana i građanki, kao i na usporavanje odlaska iz države.

- **Evropska unija (EU)**

Kako Centar za društvena istraživanja Internacionalnog Burč univerziteta navodi “Jedan od najvećih problema koje država Bosna i Hercegovina ima je „zamršena“ struktura vlasti, te proces tranzicije iz kojeg nastoji da ispliva već više od dvadeset pet godina. Uspostavljanje efikasnog mehanizma koordinacije među različitim nivoima vlasti za prenošenje, provedbu i primjenu prava Evropske unije, treba rješavati kao prioritetno pitanje kako bi u državi postojao jedinstven stav po pitanjima vezanim za Evropsku uniju.”

Po svemu sudeći, Evropska unija će nastaviti svoje prisustvo u Bosni i Hercegovini u okviru zajedničke vanjske i bezbjedonosne politike, te evropske sigurnosne i odbrambene politike, ali Bosna i Hercegovina mora više preuzimati odgovornosti, preduzimati aktivnosti usmjerene ka izgradnji dobrog sigurnosnog sistema kroz nadležne institucije, koje će joj moći pružiti adekvatnu zaštitu i poštovanje vitalnih vrijednosti kao i mogućnosti za promociju i ostvarivanje njenih sigurnosnih interesa. U tom smislu, Bosna i Hercegovina bi bržim i efikasnijim koracima krenula ka Evropskoj uniji i pronašla svoje mjesto pod evropskim nebom. Poznato je da je aspiracija Bosne i Hercegovine za sticanjem punopravnog članstva u EU zasnovana na širokom političkom konsenzusu.

Znamo da proces euroatlanskih integracija zahtijeva sveobuhvatno prilagođavanje politika, institucionalnog okvira i pravnog sistema sa ciljem dostizanja evropskih standarda u svim

oblastima. Nadalje, proces pravne harmonizacije i prihvatanja evropskih standarda podrazumijeva opširne unutrašnje reforme, opštu konsolidaciju sistema, snažniji privredni razvoj i intenzivnije vanjskopolitičko djelovanje u oblastima koje utiču na dinamiku odnosa Bosna i Hercegovina i Evropske unije. Perspektiva članstva u EU izuzetno je snažan poticaj za nastavak već započetih reformi u Bosna i Hercegovina i pokretač procesa koji treba da omogući stvaranje ekonomske, pravne, organizacione i socijalne strukture sposobne za djelovanje u skladu sa pravilima Evropske unije. S tim u vezi, a u cilju ubrzanog procesa uključivanja Bosne i Hercegovine u evropske integracione tokove, neophodna je aktivna uloga svih segmenata društva.

Ukratko, u cilju dobre perspektive u ovom segmentu, neophodno je povećati vidljivost Bosne i Hercegovine u Briselu i zemljama članicama kroz promociju pozitivnih razvoja u Bosni i Hercegovini i regiji. Važno je poticati djelovanje predstavništava sa svih nivoa vlasti iz Bosne i Hercegovine pri odgovarajućim tijelima Evropske unije, kao i njihovu saradnju sa nadležnim nivoima vlasti zemalja članica Evropske unije, posebno u cilju efikasnijeg iskorištavanja finansijske pomoći EU i njenih zemalja članica, a što će direktno uticati na infrastrukturno povezivanje, odnosno na intenzivniju ekonomsku saradnju.

- **NATO**

Nastavak provođenja aktivnosti u odnosu na NATO treba da ostane prioritet institucija Bosne i Hercegovine. Prioritetne aktivnosti trebaju prvenstveno biti usmjerene ka aktivaciji i provođenju MAP-a (Membership Action Plan). Aktivacija MAP-a omogućuje da svi subjekti odbrane u Bosni i Hercegovini (u okviru vlastite ustavne i zakonske nadležnosti) nastave sa provođenjem aktivnosti u odnosu na NATO, koje su utvrđene Zakonom o odbrani Bosne i Hercegovine. Aktiviranjem MAP-a, Bosna i Hercegovina bi dodatno unaprijedila svoje institucije i svoju efikasnost u domenu odbrane i sigurnosti te tako i dodatno afirmisala Bosnu i Hercegovinu kao sigurnu i poželjnu zemlju za strane investicije.

U međuvremenu, Bosna i Hercegovina kroz proaktivan pristup treba da nastavi maksimalno koristiti sve mehanizme i instrumente saradnje sa NATO-om koje joj stoje na raspolaganju, npr. dalje provođenje Individualnog partnerskog akcionog plana (IPAP), Procesu

plana i revizije (PARP), Individualnog partnerskog programa saradnje (IPCP), provođenje komunikacijske strategije i sličnih projekata.

Učešće u Ujedinjenim narodima, NATO-u, Evropskoj uniji ili snagama koalicije u misijama podrške miru, uključujući i borbu protiv terorizma, dio je ukupnog napora u preventivnom djelovanju na otklanjanju modernih oblika sigurnosnih prijetnji, čime Bosna i Hercegovina doprinosi demokratizaciji i izgradnji sigurnosti i stabilnosti na širem planu. U ovom kontekstu, Oružane snage Bosne i Hercegovine moraju nastojati da dosegnu potreban nivo opremljenosti i interoperabilnosti, kompatibilnosti i sposobnosti za izvršenje zajedničkih i kombinovanih operacija sa partnerima. Izazovi povezani sa migracijama, organizovanim kriminalom, ilegalnom trgovinom oružja i droge, trgovinom bijelim robljem, terorizmom te sve veće promjene klime i ekološke katastrofe, zahtijevaju moderne, efikasne i jedinstvene Oružane snage.

Predsjedništvo Bosne i Hercegovine je u 2016. godini usvojilo „*Pregled odbrane*“ i „*Plan razvoja i modernizacije Oružanih snaga Bosne i Hercegovine 2017 – 2027*“, na osnovu kojeg je potrebno da Ministarstvo odbrane i Oružane snage Bosne i Hercegovine u narednom period nastavi aktivnosti na povećanju efikasnosti i modernizaciji Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, što je veoma važno u perspektivi NATO integracije.

“Uz sva nastojanja da BiH u što kraćem roku postane članicom NATO-a i drugih međunarodnih sigurnosnih struktura i mehanizama, potrebno je, paralelno sa tim, neprekidno razvijati i sistem sigurnost BiH koji je sposoban da samostalno djeluje. Između ove dvije krajnje opcije je moguće predviđati i neke druge koje će predstavljati njihovu kombinaciju, i koje, realno, imaju najveću vjerovatnoću primjene u mnogim uslovima potencijalnog ugrožavanja sigurnosti BiH. Ulazak BiH u NATO predstavlja, zajedno sa izraženom namjerom pristupa u Evropsku uniju, osnovu ukupnog vanjskog angažmana BiH, koja, istovremeno, pokreće mnoštvo pozitivnih procesa, reformi i promjena unutar zemlje. Takav pozitivan trend je veoma značajan za državu BiH, ne samo za njen sistem sigurnosti, već i za rješavanje mnoštva drugih osjetljivih i otvorenih

pitanja u njoj. Svojom perspektivnošću i mogućnostima koje otvara priključivanje BiH NATO-u stimuliraju se mnoge druge pozitivne promjene kojima se, u opštem smislu, jača država BiH.”⁴⁰

“Svaka od zemalja učesnica, u okviru međunarodnih vojnih snaga ima zadatak razviti neki poseban sistem ili funkciju, kojim primarno participira u okviru strukture i funkcija međunarodnih vojnih snaga saveza, koalicije za izvršenje određene kampanje ili specifičnih snaga za izvršavanje pojedinih zadataka na privremenoj osnovi. Učešće jedinica Oružanih snaga BiH u međunarodnim mirovnim misijama u sferi deminiranja nameće mogući pravac izgradnje specifičnog područja u kome će jedinice iz BiH biti prepoznatljive i posebno angažovane na međunarodnom vojnom planu. Budući da vojna tradicija i bogato ratničko i vojno iskustvo Oružanih snaga BiH nudi i druge mogućnosti, potrebno je preispitati mogućnost izbora nekog drugog područja na kojem Oružane snage BiH, na temelju kompetentnosti, mogu dati puniji doprinos u okviru međunarodnih vojnih struktura različitog karaktera.

Proporcionalno razvijene, edukovane i opremljene Oružane snage će na najbolji način odgovoriti na sve realne izazove koji se pred njih mogu postaviti. Izgradnja samostalnog sigurnosnog i odbrambenog sistema BiH je opcija koja se uslovno treba posmatrati i shvatati.

Budući da BiH ne može sama, bez saradnje sa drugim državama i strukturama, ostvarivati funkciju svoje sigurnosti, i zbog toga što BiH u sferi sigurnosti već ima uspostavljenu saradnju, u više sfera, sa međunarodnim organizacijama i drugim državama, o potpuno samostalnom sistemu sigurnosti i ne može biti govora.”⁴¹ kako navodi Cikotić.

⁴⁰ Cikotić, Selmo, Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2010, str. 280.

⁴¹ Cikotić, Selmo, Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2010, str. 281. i 382.

4.2. Vojno-odbrambena međunarodna i regionalna saradnja Bosne i Hercegovine, perspektive

Regija Jugoistočne Evrope spada u jedno od najdinamičnijih područja kako po odvijanju društvenih procesa u svakoj državi pojedinačno, tako i u okviru subregija. Proces tranzicije koji se odvija već više od dvadeset godina na pomenutom području predstavlja veliki problem, jer tranzicija je mnogo složeniji problem od puke strukturalne promjene unutrašnje društvene i političke organizacije. Tranzicioni put prema Evropskoj uniji predstavlja, ili je predstavljao, problem za sve zemlje regije, a posebno za Bosnu i Hercegovinu, prvenstveno zbog njene složene državne organizacije.

Veoma značajan broj država u tranziciji se suočava sa problemima destabilizacije unutar njih samih, a one, kao takve, djeluju kao destabilizirajući faktor na regionalnom pa i kontinentalnom nivou. S druge strane, nosioci savremenih sigurnosnih rizika svakako imaju tendencije ka homogenizaciji, užem povezivanju i uspostavljanju jasnih i provjerenih standarda u ostvarivanju svojih ciljeva.

“Savremene inicijative usmerene na pokretanje i jačanje procesa saradnje između država na prostoru Jugoistočne Evrope, iako u većini slučajeva dolaze sa strane i predstavljaju odraz interesa njihovih tvoraca, nesumnjivo imaju pozitivan uticaj na izgradnju ukupnih odnosa u regionu. Delokrug većine regionalnih inicijativa usmeren je ka oblasti ekonomije sa ciljem da zemlje sa ovih prostora postanu značajan partner u evropskim i evroatlantskim strukturama. Osnovni preduslov za ekonomski prosperitet i dostizanje uslova potrebnih za priključenje evropskim integracionim procesima jeste izgradnja mirnog i stabilnog okruženja, što nije moguće ogleda značaj onih regionalnih inicijativa koje u okviru svojih aktivnosti imaju i ovu oblast.”⁴²

Bosna i Hercegovina je opredjeljena za aktivnu međunarodnu suradnju na političkom, ekonomskom, odbrambenom i sigurnosnom planu, te bi trebala uložiti napore ka približavanju i institucionalizaciji odnosa sa odgovarajućim međunarodnim strukturama.

⁴² Gajić, Dejan, Bezbedonosna saradnja zemalja Jugoistočne Evrope, Izvorni naučni rad, Beograd, 2008, str.181.

Regionalna saradnja je, za zemlje procesa stabilizacije i pridruživanja, jedan od ključnih uslova integracije u Evropsku uniju, ali i cilj sam po sebi. U ovom smislu, neophodno je da se kroz sve raspoložive mehanizme radi na tješnjoj razmjeni iskustava i znanja te razvoju zajedničkih projekata.

Aktivno učešće Bosne i Hercegovine u regionalnim inicijativama, od iznimne je važnosti za poboljšanje i trajnu stabilizaciju odnosa u regiji, ali i pozicioniranje Bosne i Hercegovine kao proaktivnog i konstruktivnog partnera. Na svom putu ka evropskim integracijama, neophodno je da Bosna i Hercegovina nastavi davati konkretnu podršku regionalnoj saradnji i učešćem predstavnika Bosne i Hercegovine u radu inicijativa kao što su Brdo-Brijuni proces, Proces za saradnju u Jugoistočnoj Evropi/Vijeće za regionalnu saradnju, Srednjo-evropska inicijativa, Jadransko-jonska inicijativa, Strategija Evropske unije za dunavsku regiju, Regionalna inicijativa o migracijama, azilu i povratku izbjeglica, Regionalni ured za saradnju mladih Zapadnog Balkana, Fond Zapadnog Balkana, itd.

Odbrambena saradnja zemalja regije kojoj pripada BiH dio je sveukupne regionalne saradnje. U interesu je, ne samo zemalja u regionu, nego i Evropske Unije i SAD-a, a taj interes se prepoznaje u izgradnji stabilnog i mirnog okruženja na prostorima jugoistočne Evrope, na kojima su se ne tako davno vodili oružani sukobi. Zbog toga, odbrambena saradnja zemalja u regionu nema alternativu i svi izazovi koji se nađu na putu ove saradnje moraju se prevazići kroz bilateralnu i multilateralnu saradnju.

Bosna i Hercegovina kao država koja se nalazi u procesu tranzicije, sa svim unutrašnjim protivrječnostima političke, etničke, ekonomske, kulturne i druge naravi, nastoji oblikovati novi model razvoja demokratije i njenih institucija, koji je primjeren razvoju savremenih civilizacijskih društava. Afirmacija i brisanje razlika prošlosti između građana i naroda Bosne i Hercegovine, ujedno je i put za reafirmaciju svih demokratskih načela koje daju važan podsticaj stabilnosti političkog i odbrambenog sistema u Bosni i Hercegovini. Jasno je da niti jedan politički sistem ne može egzistirati ukoliko on u kontinuitetu ispoljava nestabilne sigurnosne tendencije koje dovode u pitanje osnovne vrijednosti društva.

Evroatlanske intergacije nameću svakako niz potrebnih izmjena u svim sferama društva, kako bi Bosna i Hercegovina postala dio jedne velike zajednice, čime bi joj se pružile različite mogućnosti razvoja, ali i svojevrsna zaštita svih društvenih i državnih vrijednosti.

Nažalost, u današnje vrijeme svjedoci smo da svi unutrašnji problemi sa kojima se Bosna i Hercegovina susreće, čine je nepouzdanim sigurnosnim subjektom međunarodnih odnosa. Na osnovu svega navedenog može se zaključiti da kreiranje politike sigurnosti postaje veliki izvor uticajnih varijabli u odnosu prema problemima same nacionalne sigurnosti. Iz tog razloga, nameće se neophodnost stvaranje kvalitetne i efikasne regionalne sigurnosti, koja će dovesti do stvaranja povoljne klime za napredak Bosne i Hercegovine, ali i cijelog regiona na putu ka Evropskoj i Evroatlanskoj uniji.

4.3. Buduća saradnja odbrambenog sistema Bosne i Hercegovine po bilateralnoj osnovi

Na načelima uzajamnog uvažavanja, a po navodima bh. zvaničnika, Bosna i Hercegovina je svakako opredjeljena za uspostavu i unapređenje bilateralnih odnosa i saradnje u oblasti odbrane sa svim zainteresovanim zemljama. Vojna pomoć prijateljskih zemalja, u okviru posebno dizajniranih programa vojne pomoći, uveliko je pomagala Oružanim snagama Bosne i Hercegovine u opremanju, razvoju i obuci. Usljed ograničenih resursa, takva saradnja i dalje će imati značajnu ulogu u profesionalnom razvoju i modernizaciji Oružanih snaga Bosne i Hercegovine. Kroz programe bilateralne saradnje svakako će se nastojati osigurati svi vidovi podrške u budućnosti, a svakako u osiguranju resursa i drugi vidovi podrške u cilju osiguranja sofisticiranih odbrambenih sposobnosti.

Angažovanje dobrosusjedske, regionalne pa i međunarodne saradnje u odbrambenom sektoru imalo bi višestruk značaj za perspektivnu i sigurnu Bosnu i Hercegovinu. U ostvarenju sigurnosnih perspektiva Bosne i Hercegovine, smatram veoma važnim slijedeće:

- ✓ pridruživanje BiH evroatlantskim sigurnosnim strukturama,

- ✓ razvoj stabilnih i dobronamjernih odnosa sa susjedima i državama u regionu,
- ✓ uspostava dobrih bilateralnih odnosa sa državama koje mogu imati značajan uticaj na sigurnost Bosne i Hercegovine.

Odnosi sa susjednim državama su veoma značajni za sigurnost svake države, a naročito kada se u vidu ima činjenica da, najčešće, od susjeda dolaze i rat i mir. Cijeneći činjenicu da postoje višestruke relacije između naroda koji žive u Bosni i Hercegovni i onih u susjednim zemljama, što Bosnu i Hercegovinu svakako stavlja u specifičnu situaciju, tim više se naglašava potreba postojanja dobrih odnosa sa susjedima.

Sve države regiona su i dalje upućene jedne na druge, te se dobra saradnja između njih nameće kao imperativ. Sam ulazak u određene evroatlantske strukture je uslovljen uspostavljanjem i održavanjem dobrih odnosa sa susjednim državama. Dobro uspostavljena saradnja sa susjedima će, sama po sebi, doprinositi boljim odnosima u regionu, te svakako ubrzati ulazak ovih zemalja u međunarodne organizacije prema kojima imaju izražen interes.

“U svrhu unapređenja ciljeva vanjske politike BiH i ispunjavanja međunarodnih obaveza BiH iz oblasti odbrane, te afirmacije Oružanih snaga BiH kao instrumenta vanjske državne politike, u oblasti međunarodne odbrambene saradnje, svakako je potrebno:

- osigurati održavanje postojećeg i proširenje vojno-diplomatskog i vojnog predstavljanja BiH u međunarodnim sigurnosnim i odbrambenim organizacijama i drugim državama,
- osigurati kontinuirano ispunjavanje međunarodnih obaveza BiH u oblasti odbrane, izvršenje aktivnosti međunarodne saradnje i učešće Oružanih snaga BiH u međunarodnim vojnim vježbama,
- osnažiti učešće u radu međunarodnih, multinacionalnih i inostranih sigurnosnih i odbrambenih organizacija i struktura, sa posebnim akcentom na jačanje regionalne saradnje, posebno sa susjedima, kroz učešće u regionalnim inicijativama,
- nastaviti sa realizacijom aktivnosti vezanim za članstvo u regionalnim inicijativama koje imaju za cilj izgradnju kredibilnih kapaciteta na putu ka NATO,
- planirati izvršenje pasivnih kvota u BiH i aktivnih kvota u inostranstvu u okviru aktivnosti provođenja inspekcijuskog režima, režima provjere i posmatračkih letova u

skladu sa odredbama Sporazuma o subregionalnoj kontroli naoružanja, Bečkog dokumenta 2011. g., i Ugovora o otvorenom nebu,

- osigurati realizaciju obaveza iz oblasti kontrole naoružanja, mjera za izgradnju povjerenja i sigurnosti i spriječavanja širenja oružja za masovno uništavanje,
- osigurati razmatranje ponuda za pomoć i donacije u okviru bilateralne i multilateralne saradnje i iste usmjeravati prema prioritetima institucija odbrane,
- intenzivirati postojeću i proširiti odbrambenu saradnju sa međunarodnim sigurnosnim i odbrambenim organizacijama i partnerskim državama u svim oblastima od značaja za odbrambeni sistem BiH.”⁴³

Pored saradnje u regionu, saradnja na bilateralnom planu sa zemljama partnerima i prijateljima Bosne i Hercegovine je takođe veoma važna. “Bude li političkog sluha i političkog konsenzusa unutar BiH, na nacionalno-političkoj ravni, BiH može, kao rijetko koja država svijeta, doprinjeti susretu civilizacija a ne njihovom sukobljavanju. Tu svoju geopolitičku i kulturološku karakteristiku može iskoristiti i za napredak u ekonomskoj i drugim sferama kroz saradnju sa zemljama svijeta, uključujući i islamske države. Preduslov za rasterećenu saradnju jeste odbacivanje predrasuda koje su talog najnovijih događanja u Bosni i Hercegovini. Komentarišući ovu dimenziju potencijala BiH, Raffi Gregorian to ilustrira na sljedeći način: „Uopšteno govoreći, moj utisak je da prema vama, u svijetu, postoji dosta dobre volje, posebno kada posmatram spektar ljudi koji vas je podržavao tokom rata. Oni su imali različite razloge, ali su svi imali dobru volju, bez obzira na to da li su bili iz Azije, sa Bliskog istoka, Evrope ili Sjeverne Amerike. Mislim da je to nešto što BiH, kada politički sazri, može ponuditi kao svoju vrijednost biti spona između ovih svjetova. Imate ljude koji su studirali u arapskom svijetu, u Evropi, u Rusiji, ljude koji govore različite jezike, razumiju različite kulture, i vi imate sposobnost da se krećete među ovim različitim grupama. To je vrlo važna i rijetka sposobnost u današnjem svijetu.”⁴⁴

Smatram, da vrijednost raznolikosti u Bosni i Hercegovini, svakako moramo i trebamo iskoristiti na svim poljima, a posebno u razvoju vojno-odbrambene saradnje!

⁴³ Predsjedništvo BiH, 2018, “Strategija vanjske politike Bosne i Hercegovine 2018-2023”

⁴⁴ Cikotić, Selmo, Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2010. str. 288.

6. ZAKLJUČAK

Sve države šesterke Zapadnog Balkana dijele ambiciju pridruživanja Evropskoj uniji i izrazile su spremnost i želju za regionalnom saradnjom. Međutim, nerješeni sukobi i bilateralni sporovi su doveli do preovlađujućeg i značajnog nepovjerenja u regionu, što je ponekad izvor nestabilnosti, podrivajući saradnju i napredak u regionalnim inicijativama. Ukoliko postoji duboko nepovjerenje između šesterke Zapadnog Balkana, ono će svakako predstavljati izazov u postizanju odgovarajućih regionalnih integracija, a time i integracije u Evropsku uniju.

S tim u vezi, kada govorimo o budućnosti i perspektivi Bosne i Hercegovine, ona će prema Cikotiću “vjerovatno, u određenoj mjeri zavisiti od opštih i regionalnih međunarodnih odnosa i promjena, ali u najvećoj mjeri od napora koji će narodi i građani BiH uložiti u izgradnju vlastite države i vlastite budućnosti. Jasna orijentacija, jedinstvo ciljeva i akcija, uz potreban konsenzus na vitalnim i značajnim pitanjima nudi mogućnost izgradnje prosperitetne države, koja će imati unutrašnji mir i stabilnost, dobru saradnju sa neposrednim susjedima i sposobnost aktivnog učešća u međunarodnoj razmjeni i mehanizmima međunarodne sigurnosti, kako u balkanskim, tako i u evroatlantskim razmjerama.”⁴⁵

Međutim, kako je i elaborirano kroz ovaj rad, dosadašnja saradnja između Oružanih snaga BiH i Oružanih snaga zemalja u regionu, odvijala se izuzetno dobro, postigla je visok nivo saradnje i stepen realizacije dogovorenih aktivnosti. Analiza pokazuje da NATO mehanizmi zaista nude alate za jačanje saradnje, i da u budućnosti može da ih poboljša i praktikuje u većoj meri. Široko je rasprostranjeno mišljenje da su partnerski alati NATO-a dizajnirani za bilateralnu saradnju između svake pojedinačne partnerske zemlje i NATO-a. NATO ne samo da „zblizava” zemlje na kursivima i vežbama, već im pomaže da prepoznaju zajedničke interese, usvoje jedinstvene standarde i uspostave kontakte na ličnom nivou, što se veoma pozitivno reflektuje i na dobru regionalnu saradnju.

⁴⁵ Cikotić, Selmo, Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2010.

Nadalje, kroz rad je takođe predočen značaj bosanskohercegovačkog puta ka Evropskoj uniji, kao i značaj euroatlanskih integracija, što je neophodno pojasniti kada se govori o Oružanim snagama BiH koje realizuju niz aktivnosti međunarodne odbrambene saradnje, s obzirom da su one značajan instrument vanjske državne politike. Jasno je da ispunjavanje međunarodnih obaveza iz oblasti odbrane obuhvata: provođenje bilateralne, multilateralne i regionalne saradnje, osiguranje vojno-diplomatskog i vojnog predstavljanja BiH, saradnju sa međunarodnim odbrambenim, sigurnosnim i drugim strukturama, ispunjavanje međunarodnih obaveza koje proističu iz međunarodnih ugovora, sporazuma, rezolucija i konvencija, provođenje NATO/PfP aktivnosti i mehanizama saradnje BiH-NATO i provođenje aktivnosti saradnje sa EU strukturama, koje su, do sada, Oružane snage BiH veoma kvalitetno i profesionalno realizovale. Međutim, kako bi nastavili svoj razvojni put, a u svrhu uspješnog funkcionisanja institucija odbrane kao i uspješne saradnje u regionu (pa i šire), imperativ je obezbjediti adekvatno finansirane, obučene, spremne, sposobne i motivisane snage, efikasnu organizaciju i vođenje, pravovremeno i optimalno planiranje, te dodjelu potrebnih resursa. U tom pogledu, neophodan je nastavak razvojnog procesa kako bi institucije odbrane BiH i njihov najvažniji operativni dio, Oružane snage, bile priuštive, relevantne i djelotvorne komponente sigurnosne, odbrambene i vanjske politike BiH i podržale njene savremene integracijske procese.

Osvrćući se na sva predhodna istraživanja ove teme, dolazimo do zaključka da će Zapadni Balkan morati da radi na mnogim frontovima, uključujući rješavanje uopštenih bilateralnih pitanja i poboljšanje međusobnih odnosa, kao glavnom preduslovu za napredak u regionalnoj saradnji. Pored toga, moraće se poboljšati kapaciteti za sprovođenje saradnje, a regionalna saradnja će morati da zauzme više mjesto na političkoj agendi vlada zemalja Zapadnog Balkana. Stoga, Bosna i Hercegovina, ali definitivno i cijeli region moraju raditi na postizanju jedinstvenog cilja koji se odnosi na region, ali i neophodni konsenzus kada su u pitanju vitalna i značajna pitanja regiona, ali i svake zemlje pojedinačno.

U zaključku možemo konstatovati da je kroz ovaj rad dokazana hipoteza da se regionalna vojno-odbrambena saradnja, kroz podršku zemalja partnera, tj. zemalja regiona, kvalitetno realizuje te da ovakvi procesi donose višestruku korist odbrambenom (ali i ekonomskom, političkom, institucionalnom, a svakako i socio-kulturološkom) nivou. Iskustva i primjeri vojno-

odbrambene saradnje u regionu, pokazuju da u mnogome doprinose konkurentnosti u razvoju odbrambenog i uopšte sigurnosnog sektora u Bosni i Hercegovini, što je između ostalog i postavljeno kao jedna od pomoćnih hipoteza ovog rada.

Sagledavajući navedeno, zaključujemo da se razvojem i unapređenjem regionalne vojno-odbrambene saradnje kroz podršku zemalja partnera te fondova Evropske Unije, NATO-a i zemalja u regionu, svakako može pokrenuti stvaranje sigurnog i prosperitetnog regiona kao i kvalitetnih mreža partnerstva i razviti zajedničke aktivnosti sa partnerima kroz razne vidove saradnje pripadnika oružanih snaga kao što su: zajedničke obuke, izvođenja vojnih vježbi, te drugih konkretnih vidova saradnje. Nesumnjiva je činjenica da iskustva i primjeri vojno-odbrambene regionalne saradnje pokazuju veliki odbrambeno-sigurnosni doprinos razvoju regije!

Na kraju, moramo se složiti da je za održiv život potrebno *Savezništvo!* Stara poslovice kaže: “Ako ne znaš kamo ideš, svaki put ti je dobar”. **Izbor ciljeva ili slike budućnosti, primarna je zadaća u kreiranju budućnosti regionalne vojno-odbrambene saradnje Bosne i Hercegovine!**

7. LITERATURA:

Knjige:

1. Abazović, D. Mirsad, 2002, *Državna bezbjednost, Uvod i temeljni pojmovi*. Fakultet kriminalističkih nauka, Sarajevo.
2. Beridan, Izet, 2008, *Politika i sigurnost*, Fakultet Političkih nauka, Sarajevo.
3. Bruneau C., Thomas; Matei, Florina Cristiana, 2013, *The Reutledge Handbook of Civil-Military Relations*, Routledge Taylor and Francis Group, London and New York.
4. Cikotić, Selmo, 2010, *Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualavca, Sarajevo.
5. Cikotić, Selmo; Muslimović, Fikret, 2018, *NATO i sigurnost Evrope*, Asocijacija nezavisnih intelektualaca "Krug 99", Sarajevo.
6. Dautović, Kenan, 2007, *Prevenција konflikata u međunarodnim odnosima*, BZK Preporod, Travnik.
7. Duraković, Nijaz, 2009, *Međunarodni odnosi*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo.
8. Duraković Nijaz, 2000, *Uporedni politički sistemi*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo.
9. Đukanović, Dragan, 2019, *Međunarodni problemi-Bosna i Hercegovina na neizvesnom putu ka članstvu u NATO*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd.
10. Flint, Colin, 2006, *Introduction to Geopolitics*, Routledge Taylor and Francis Group, London and New York.
11. Grizold, Anton; Tatalović, Siniša; Cvrtila, Vlatko, 1999, *Suvremeni sistemi nacionalne sigurnosti*, Fakultet političkih znanosti, Zagreb.
12. Jasper, Scott, 1992, *Transforming Defence Capabilities-New approaches for International Security*, Boulder, London, UK.
13. Jasper, Scott, 2012, *Conflict and Cooperation in the Global Commons*, Georgetown University Press, Washington DS.
14. Jovadžić dr. Radivoje, 1983, *Dijalektika odbrane*, Vojnoizdavački zavod, Beograd.
15. Kico, Ahmed; Kapetanović, Miralem, 2019, *Bosna i Hercegovina i Zapadni Balkan-aspekti geopolitike i hibridnog rata*, Atlanska inicijativa.
16. Kožljak, Alija, 2008, *Evropske i transatlanske strategije sigurnosti*, Sejtarija, Sarajevo.
17. Maxwell, Rohan; Olsen, Andreas, John, 2013, *Destinacija NATO: Reforma odbrane u Bosni i Hercegovini 2003-2013*, RUSI, London.
18. Mićović Vojislav, 2001, *Globalizacija i novi svjetski poredak*, Čigoja štampa, Beograd.
19. Nešković, Radomir, 2013, *Nedovršena država-Politički sistemi Bosne i Hercegovine*, Friedrich-Ebert-Stiftung, Sarajevo.
20. Smajić, Muhamed, 2011, *Međunarodne organizacije i sigurnost Bosne i Hercegovine u postdejtonskom periodu*, Dobra knjiga, Sarajevo.

21. Tahgarev, Todor; Bucur-Marcu, Hari; Rliri, Philipp, 2009, *Defence Management: An Introduction, Security and Defence Management Series No.1*, Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, Geneva.
22. Vujaklija, Milan, 1980, *Leksikon stranih reči i izraza*, Prosveta, Beograd.
23. YOST S, David, 2007, *NATO and International Organizations*, NATO Defense College Cataloguing-in-Publication-Data, Rome, Italy.
24. Grupa autora, 1989 – 2009. *godine prevrata: Početak inkluzije ili ekskluzije?* Zbornik radova sa međunarodne konferencije.
25. Grupa autora, 1999, *Nauka o odbrani*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo.

Dokumenti, publikacije i članci:

1. Predsjedništvo BiH, 2018, “Strategija vanjske politike Bosne i Hercegovine 2018-2023” Broj: 01-50-1-936-27-1/18, Sarajevo, Bosna i Hercegovina.
2. Predsjedništvo BiH, 2004, “Odluka Predsjedništva Bosne i Hercegovine o organizaciji i radu institucija odbrane Bosne i Hercegovine”.
3. Ministarstvo odbrane BiH, 2005, “Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine”.
4. Ministarstvo odbrane BiH, 2005, “Zakon o službi u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine”.
5. Komisija za reformu odbrane, 2004, “Izveštaj Komisije za reformu odbrane - Put u Partnerstvo za mir”.
6. Grupa autora, 2010, “Demokratija i sigurnost u Jugoistočnoj Evropi”, Časopis za promociju evroatlanskih vrijednosti br. 4/5.
7. Gajuć Dejan, 2008, “Bezbedonosna saradnja zemalja Jugoistočne Evrope”, Izvorni naučni rad.
8. Časopisi “Per Concordiam”, 2018-2022, Jurnal of European Security and Defence Issues, izdavač The George C. Marshall European Center for Security Studies.
9. “NATO-EU Cooperation in Post-Conflict Reconstruction”, 2006, NATO Defense College Cataloguing-in-Publication-Data, Rome, Italy.
10. “Security Strategies and their Implications for NATO’s Strategic Concept”, 2005, NATO Defense College Cataloguing-in-Publication-Data, Rome, Italy.
11. Lišanin, Mladen, 2017, “Regionalni položaj Srbije u svetlosti spoljnopolitičkih odnosa sa „starim” susedima”, Izvorni naučni rad.
12. Osmanković, Jasmina, 2002, “Regionalizacija – teorija i praksa”, Sarajevo, BETA.
13. Evropska Komisija, 2010, “Strategija proširenja i ključni izazovi 2010-2011”, Saopštenje Komisije Evropskom Parlamentu i Savjetu.
14. Strategija za borbu protiv korupcije u BiH, 2009-2014, i 2015-2019, Agencija za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije, Bosna i Hercegovina.

Internet stranice:

1. Službena web stranica Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine, datum pristupa 20.05.2021., <http://www.mod.gov.ba>
2. Službena web stranica Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, datum pristupa 22.05.2021., <http://os.mod.gov.ba>
3. Službena web stranica Regionalne inicijative SEDM, datum pristupa 11.12.2021., <https://www.sedmprocess.org>
4. Službena web stranica Ministarstva vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, datum pristupa 17.06.2021., http://www.mvp.gov.ba/vanjska_politika_bih/multilateralni_odnosi/sjevernoatlantski_sav ez_nato/bih_i_nato/?id=112
5. Službena web stranica Parlamenta Bosne i Hercegovine, datum pristupa 28.09.2021. <https://www.parlament.ba/Content/Read/125?title=Put-do-%C4%8Dlanstva-u-Evropskoj-uniji>
6. Strategija nacionalne bezbjednosti Crne Gore, 2018., datum pristupa 27.11.2021. <https://zakoni.skupstina.me/zakoni/web/dokumenta/zakoni-i-drugi-akti/522/1814-11450-00-38-18-1-4.pdf>
7. Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije, 2019., datum pristupa 27.11.2021. <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/strategija/2019/94/2>
8. Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske, 2017., datum pristupa 27.11.2021. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_07_73_1772.html
9. Službena web stranica “Centra za obuku za operacije podrške miru - COOPM/PSOTC” <http://psotc.org/>
10. Službena web stranica Centra “Balkan Medical Task Force - BMTF” <https://balkanmedicaltaskforce.com/>
11. Web stranica Centra “Public Affairs Regional Center - PARC” <https://www.facebook.com/PARCSkopje/>
12. Službena web stranica Centra “RACVIAC” <https://www.racviac.org/>
13. Web stranica Centra “Centar atomsko-biološko-hemijske odbrane - ABHO” https://www.vs.rs/sr_lat/jedinice/vojska-srbije/komanda-za-obuku/centar-abho
14. Web stranica “Centar za protivminsko djelovanje i uništavanje NUS-a” <http://os.mod.gov.ba/vijesti/default.aspx?id=3855&pageIndex=1&langTag=en-US>
15. Službena web stranica Centra: The George C. Marshall European Center for Security Studies, datum pristupa 12.06.2021. <https://globalnetplatform.org/gcmc>
16. Službena web stranica Centra: The Geneva Centre for Security Policy (GCSP), datum pristupa 02.06.2021. <https://www.gcsp.ch/>
17. Službena web stranica Univerziteta: The University of North Georgia, datum pristupa 15.07.2021. <https://ung.edu/degrees/bachelors/strategic-security-studies>

18. Službena web stranica škole: Naval Postgraduate School, datum pristupa 09.08.2021.
<https://nps.edu/>
19. Službena web stranica Vijeća: Regional Cooperation Council, datum pristupa 23.06.2021.
<https://www.rcc.int/home>
20. Službena web stranica Vijeća Evrope (COE - Council of Europe), datum pristupa 15.09.2021. <http://www.coe.org.rs>
21. Službena web stranica Komiteta: Committee of the Regions, datum pristupa 05.10.2021.
www.cor.europa.eu
22. Službena web stranica Western Balkans Security Observer (Bezbijednost Zapadnog Balkana), „Regionalne inicijative u Jugoistočnoj Evropi“ datum pristupa 18.10.2021
www.cceol.com ;
23. Službena web stranica Transparency International, datum pristupa 12.11.2021
<http://www.transparency.org/>
24. Službena web stranica Transparency International BiH, datum pristupa 28.01.2022
<http://www.ti-bih.org/>

FAKULTET
POLITIČKIH
NAUKA

Obrazac AR

UNIVERZITET U SARAJEVU – FAKULTET POLITIČKIH NAUKA

Stranica 1 od 1

IZJAVA o autentičnosti radova

Naziv odsjeka i/ili katedre: Sigurnosne i mirovne studije

Predmet: _____

IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADOVA

Ime i prezime: Senka Zeljaja

Naslov rada: REGIONALNE DIMENZIJE VOJNO-ODBRAMBENE SARADNJE BOSNE I
HERCEGOVINE: STANJE I PERSPEKTIVE

Vrsta rada: Završni magistarski rad

Broj stranica: 60

Potvrđujem:

- da sam pročitao/la dokumente koji se odnose na plagijarizam, kako je to definirano Statutom Univerziteta u Sarajevu, Etičkim kodeksom Univerziteta u Sarajevu i pravilima studiranja koja se odnose na I i II ciklus studija, integrirani studijski program I i II ciklusa i III ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu, kao i uputama o plagijarizmu navedenim na web stranici Univerziteta u Sarajevu;
- da sam svjestan/na univerzitetskih disciplinskih pravila koja se tiču plagijarizma;
- da je rad koji predajem potpuno moj, samostalni rad, osim u dijelovima gdje je to naznačeno;
- da rad nije predat, u cjelini ili djelimično, za stjecanje zvanja na Univerzitetu u Sarajevu ili nekoj drugoj visokoškolskoj ustanovi;
- da sam jasno naznačio/la prisustvo citiranog ili parafraziranog materijala i da sam se referirao/la na sve izvore;
- da sam dosljedno naveo/la korištene i citirane izvore ili bibliografiju po nekom od preporučenih stilova citiranja, sa navođenjem potpune reference koja obuhvata potpuni bibliografski opis korištenog i citiranog izvora;
- da sam odgovarajuće naznačio/la svaku pomoć koju sam dobio/la pored pomoći mentora/ice i akademskih tutora/ica.

Mjesto, datum

Sarajevo, 27.04.2022.

Potpis